

Møte torsdag den 2. februar kl. 10President: **T h o r b j ø r n J a g l a n d**

D a g s o r d e n (nr. 40):

1. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Aanund Hylland og Finn-Erik Vinje, vedtatt til fremsettelse av Jørgen Kosmo og Kjell Engebretsen, om endringer i Grunnloven §§ 3, 6, 12, 14, 26, 41, 50, 60, 63, 68, 75, 87, 93, 110 og 110 a (retting av språklige feil) (Innst. S. nr. 74 (2005-2006), jf. Dokument nr. 12:8 (2003-2004))
2. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Ågot Valle, Martin Engeset, Kjell Engebretsen, Carl I. Hagen og Modulf Aukan om endring av Grunnloven § 100 (ytringsfrihet) (Innst. S. nr. 75 (2005-2006), jf. Dokument nr. 12:21 (2003-2004))
3. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av regelverksforenkling og reduksjon av skjemabelastning for næringslivet (Innst. S. nr. 36 (2005-2006), jf. Dokument nr. 3:10 (2004-2005))
4. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av omorganiseringer som forvaltningspolitisk virkemiddel (Innst. S. nr. 73 (2005-2006), jf. Dokument nr. 3:11 (2004-2005))
5. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av styring og oppfølging av tiltak for rusmiddelmissbrukere (Innst. S. nr. 34 (2005-2006), jf. Dokument nr. 3:12 (2004-2005))
6. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av måloppnåelsen i kriminalomsorgen (Innst. S. nr. 37 (2005-2006), jf. Dokument nr. 3:14 (2004-2005))
7. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av effektiviteten i straffesakskjeden (Innst. S. nr. 38 (2005-2006), jf. Dokument nr. 3:15 (2004-2005))
8. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av materiellinvesteringsprosjekter i Forsvaret (Innst. S. nr. 39 (2005-2006), jf. Dokument nr. 3:16 (2004-2005))
9. Referat

Presidenten: Representanten Øyvind Korsberg vil framsette et privat forslag.

Øyvind Korsberg (FrP) [10:01:42]: På vegne av representantene Hans Frode Kielland Asmyhr, Kåre Fosterhold og meg selv fremmer jeg forslag om utarbeidelse av en reiselivsmelding.

Presidenten: Representanten Kari Lise Holmberg vil framsette et privat forslag.

Kari Lise Holmberg (H) [10:02:00]: På vegne av Bent Høie og meg selv vil jeg fremme forslag om iverksettelse av strengere underholdskrav ved familiegjenforening.

Presidenten: Representanten Per-Willy Amundsen vil framsette et privat forslag.

Per-Willy Amundsen (FrP) [10:02:29]: På vegne av representanten Åge Starheim og meg selv har jeg den glede å fremme forslag om å utrede og gjennomføre tiltak mot tvangsekteskap.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten foreslå at Stortinget fraviker bestemmelsen i forretningsordenens § 43 første ledd og foretar votering etter at sakene nr. 1 og 2 på dagens kart er ferdigdebattert, og deretter samlet votering etter sakene nr. 3–8 ved slutten av dagens møte.

– Ingen innvendinger er kommet mot dette forslaget, og det anses vedtatt.

S a k n r . 1

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Aanund Hylland og Finn-Erik Vinje, vedtatt til fremsettelse av Jørgen Kosmo og Kjell Engebretsen, om endringer i Grunnloven §§ 3, 6, 12, 14, 26, 41, 50, 60, 63, 68, 75, 87, 93, 110 og 110 a (retting av språklige feil) (Innst. S. nr. 74 (2005-2006), jf. Dokument nr. 12:8 (2003-2004))

Lodve Solholm (FrP) [10:04:00] (leiar i komiteen og ordførar for saka): Dette er eit grunnlovsforslag som ikkje endrar på realitetane i Grunnlova, men eit forslag om å rette opp språklege feil, då ein i Stortinget gjennom grunnlovsvedtak tidlegare har gjort endringar der det har kome inn ein del språklege feil som ikkje er i tråd med det språket som er nytta i Grunnlova opphavleg.

Det vart teke kontakt med Stortinget frå m.a. professor Finn-Erik Vinje 9. januar 2004. Presidentskapet meinte at når ein skal rette opp språklege feil for ettertida, bør det skje gjennom eit grunnlovsforslag. Det er komiteen samd i. Før har det vore gjort slik at ein berre har føreteke ei språkleg endring utan å la det gå innom Stortinget. Komiteen er samd med Presidentskapet i at Grunnlova er såpass – skal vi seie – «hellig» at ho ikkje bør tuklast med med mindre Stortinget gjennom grunnlovsforslag vedtek endringane.

Det som er eit problem, er at Stortinget av og til gjer vedtak som er språkleg ukorrekte. På den bakgrunnen har komiteen vedteke å sende eit brev til Presidentskapet der vi ber Presidentskapet no syte for i ei eller anna form at ein kan få føreteke ein språkleg korrektur før grunnlovs-

forslag blir refererte i Stortinget. For problemet er at når grunnlovsforslag er fremma og refererte i Stortinget, kan dei ikkje endrast. Då har Stortinget berre ein ting å gjere: anten å vedta grunnlovsforslaget eller ikkje å vedta det. Dersom ein no på grunn av språklege feil skulle finne på ikkje å vedta eit grunnlovsforslag som i seg sjølv er viktig og fornuftig, må ein faktisk vente i fire år før ein kan få gjort eit fornuftig vedtak. Det ein då har valt før, er at ein har vedteke grunnlovsforslag som har ein språkleg feil, for så etterpå å måtte kome med eit nytt grunnlovsforslag for å endre den feilen som er gjord. Vi opplever seinare i dag, ved neste grunnlovsforslag, at vi gjer eit vedtak i Stortinget – det er ei samrøystes innstilling frå komiteen – som faktisk inneheld ein språkleg feil. Det betyr at vi må ha eit nytt grunnlovsforslag litt seinare som rettar opp igjen den feilen som vi gjer vedtak om i neste sak.

Derfor er komiteen av den meining at vi skal be Presidentskapet lage ein institusjon der grunnlovsforslaga blir sende til språkleg retting, språkleg korrektur, kvalitetssikring, og at det kanskje også bør gjennomførast ved at ein får det inn i forretningsordenen. Men alt det praktiske meiner komiteen at Presidentskapet med sin administrasjon er mest eigna til å fremje eit forslag om.

Elles rår eg Stortinget til å vedta komiteen si innstilling.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1. (Votering, se side 1215)

S a k n r . 2

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag fra Ågot Valle, Martin Engeset, Kjell Engebretsen, Carl I. Hagen og Modulf Aukan om endring av Grunnloven § 100 (ytringsfrihet) (Innst. S. nr. 75 (2005-2006), jf. Dokument nr. 12:21 (2003-2004))

Svein Roald Hansen (A) [10:08:50] (ordfører for saken): Vi retter for så vidt også opp en feil i tredje ledd her, «Det» erstattes med «Der», men hovedsaken er å gjøre en endring i annet ledd første punktum.

Når vi behandler denne saken så tidlig i denne stortingsperioden, og så kort tid etter at Stortinget behandlet Grunnloven § 100 sist, nemlig 30. september 2004, er det for å rydde av veien enhver misforståelse om det vern § 100 skal gi ytringsfriheten.

Ved forrige behandling ble det reist spørsmål om uttrykket «på annet grunnlag end Kontrakt eller andet privat Retsgrunnlag» i annet ledd kunne tolkes mer innsnevrende enn den betydning det var enighet om i denne sal. Debatten sist viste at det ikke var noen uenighet om at den nevnte formulering utelukkende var ment å skulle hjemle de alminnelige taushetspliktsregler som det er bred enighet om må gjelde, det være seg sensitive personopplysninger, forhold knyttet til rikets sikkerhet eller forretningshemmeligheter.

Debatten viste også at det er enighet om at slike taushetspliktsregler like gjerne kan hjemles ut fra formulering

gen senere i annet ledd, nemlig «(...) lader sig forsvare holdt op imod Ytringsfrihedens Begrundelse i Sandheds-søgen, Demokrati og Individets frie Meningsdannelse». Dermed blir de ordene som ved voteringen i dag forhåpentligvis tas ut av § 100 annet ledd, å anse som overflødig. Slik vil også grunnlaget for mistolkninger av Stortingets intensjoner være fjernet. Det faktum at forslaget om denne endringen er tverrpolitisk, og at innstillingen i dag er enstemmig, vil fjerne enhver tvil på dette punktet.

Med dette vil også en grundig debatt omkring og en bred behandling av ytringsfriheten forhåpentligvis være brakt til en omforent slutt når det gjelder utformingen av Grunnloven § 100, da med unntak av mulige språklige feil.

Ytringsfrihet er jo ikke noe de politiske myndigheter gir landets borgere. Det er noe folk har. Stortingets rolle er å sikre denne rett nødvendig vern i Grunnloven og i annet lovverk, samtidig som det settes de nødvendige rammer der ytringsfriheten måtte støte an mot andre grunnleggende prinsipper i et demokrati, som individets rett til å hegne om sensitive opplysninger om egen person, om rikets sikkerhet eller om forretningshemmeligheter.

Den tvil som sist ble reist rundt ordene «på annet grunnlag end Kontrakt eller andet privat Retsgrunnlag», var særlig knyttet til ansattes ytringsfrihet. Det var altså ikke tanken å så tvil om at ytringsfriheten også gjelder ansattes rett til å uttale seg, også om egen arbeidsplass. Tvert imot ble det fra flere i debatten sist, også av daværende justisminister Odd Einar Dørum, pekt på at den nye § 100 styrket beskyttelsen av de ansattes ytringsfrihet. Det ble vist til uttrykket i tredje ledd, «Frimodige Ytringer om Statsstyrelsen og hvilkensomhelst anden Gjenstand ere Enhver tilladte», og at begrensningen for denne ytringsfriheten kun skal kunne gjelde der «særlig tungtveiende Hensyn gjøre det forsvarlig holdt op imod Ytringsfrihedens Begrunder».

Arbeids- og integreringsdepartementet har for øvrig sendt på høring forslag til lovformulering i arbeidsmiljøloven om ansattes ytringsfrihet som skal bygge på Grunnlovens bestemmelser, slik § 100 nå blir vedtatt her i dag.

Med dette anbefaler jeg Stortinget å slutte seg til forslaget til vedtak.

Carl I. Hagen (FrP) [10:12:32]: Jeg finner, nettopp på grunn av det siste som saksordføreren nevnte, grunn til å påpeke at den endringen som skjedde i Grunnloven sist, og som for så vidt blir stadfestet nå, som også saksordføreren sier, skjedde for å styrke ytringsfriheten, og også når det nå er på tale med en ny arbeidsmiljølov, som har vært på høring, med en «whistle-blower»-paragraf, er i hvert fall vår holdning at vi ønsker å styrke de ansattes rettigheter. Jeg håper at Regjeringen, når den skal vurdere høringsuttalelser og komme til Stortinget med en lovendring, også ser til Sverige og er lydhør for en del bemerkninger, bl.a. fra pressens organer, når det gjelder utformingen av endringene i arbeidsmiljøloven. Det er en debatt i forbindelse med høringen hvor noen har tolket noen av Regjeringens forslag som innskrenkende, istedenfor det som kanskje var Stortingets holdning sist, i

hvert fall Fremskrittspartiets holdning, å styrke ansattes vern mot represalier hvis de finner å ville si fra om krittikverdige forhold. Så jeg vil gjerne anbefale Regjeringen å se litt til Sverige og være lydhør, slik at vi ikke får en ny debatt om at det som skal inn i arbeidsmiljøloven, vil bli oppfattet som en innsnevring av de ansattes rettigheter.

Så finner jeg også grunn til å si at jeg er helt enig i det saksordføreren nevner når det gjelder utgangspunktet for ytringsfriheten og de sterke begrensninger det er på innskrenkninger i ytringsfriheten. Jeg slutter meg helt til det saksordføreren sa, at det er tre forhold som medfører innskrenkninger i ytringsfriheten: Det er rikets sikkerhet, det er personvern, og det er forretningshemmeligheter. Andre hensyn, andre forhold, som diskuteres nå om dagen, medfører ikke innskrenkninger i ytringsfriheten. Ytringsfriheten er altså fullt ut gjeldende for alle andre saksområder enn rikets sikkerhet, personvern og forretningshemmeligheter. Den ytringsfriheten skal vi slå ring om, og vi skal sørge for at de som har andre synspunkter på dette, ikke vinner frem. Det er en bærebjelke i et demokrati og i det norske samfunn at det er kun de tre forholdene, rikets sikkerhet, personvern og forretningshemmeligheter, som kan medføre innskrenkninger i ytringsfriheten.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2. (Votering, se side 1217)

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte **presidenten:** Stortinget skal nå votere i sakene nr. 1 og 2.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Det foreligger en enstemmig innstilling, men siden vi nå skal gjøre vedtak om en rekke språklige rettinger i Grunnloven, vil presidenten foreslå at det votes ved navneopprop. – Det anses vedtatt.

Komiteen hadde innstilt:

Dokument nr. 12:8 (2003-2004) – grunnlovsforslag fra Aanund Hylland og Finn-Erik Vinje, vedtatt til fremsettelse av Jørgen Kosmo og Kjell Engebretsen, om endringer i Grunnloven §§ 3, 6, 12, 14, 26, 41, 50, 60, 63, 68, 75, 87, 93, 110 og 110 a (retting av språklige feil), forslaga A til P – vert vedteke.

Grunnlovsforslag A var sålydende:

«§ 3 skal lyde:

Den udøvende Magt er hos Kongen, eller hos Dronningen hvis hun har erhvervet Kronen efter Reglerne i § 6 eller § 7 eller § 48 i denne Grundlov. Naar den udøvende Magt saaledes er hos Dronningen, har hun alle de Rettigheder og Pligter som ifølge denne Grundlov og Landets Love indehaves af Kongen.»

Grunnlovsforslag B var sålydende:

«§ 6 fjerde og femte ledd skal lyde:

Naar en til Norges Krone arveberettiget Prinsesse eller Prins fødes, skal hendes eller hans Navn og Fødselstid tilkjendegives førstholdende Storting og antegnes i dets Protokol.

For dem som ere fødte tidligere end Aaret 1971, gjælder dog denne Grundlovs § 6 saaledes som den blev vedtagen den 18de November 1905. For dem som ere fødte tidligere end Aaret 1990 gjælder ligevel at Mand gaar foran Kvinde.»

Grunnlovsforslag C var sålydende:

«§ 12 fjerde ledd skal lyde:

Ægtefæller, Forældre og Børn eller to Søskende maa ei paa samme Tid have Sæde i Statsraadet.»

Grunnlovsforslag D var sålydende:

«§ 14 skal lyde:

Kongen kan beskikke Statssekretærer til at bistaa Statsraadets Medlemmer under Udførelsen af deres Forretninger udenfor Statsraadet. Den enkelte Statssekretær handler paa Vegne af det Medlem af Statsraadet, til hvem han er knyttet, i den Udstrækning Vedkommende bestemmer.»

Grunnlovsforslag E var sålydende:

«§ 26 annet ledd skal lyde:

Traktater angaaende Sager af særlig Vigtighed og i alle Tilfælde Traktater hvis Iværksættelse efter Konstitutionen nødvendiggjør en ny Lov eller Storthingsbeslutning, blive først bindende, naar Storthinget har givet sit Samtykke dertil.»

Grunnlovsforslag F var sålydende:

«§ 41 skal lyde:

Er Kongen fraværende fra Riget uden at være i Feldt, eller er han saa syg, at han ikke kan varetage Regjeringen, skal den til Tronen nærmest Arveberettigede, saafremt han har opnaaet den for Kongen fastsatte Myndighedsalder, forestaa Regjeringen som Kongemagtens midlertidige Udøver. I modsat Fald forestaar Statsraadet Rigets Bestyrelse.»

Grunnlovsforslag G var sålydende:

«§ 50 tredje ledd skal lyde:

Regler om Stemmeret for ellers stemmeberettigede Personer som paa Valgdagen aabenbart lide af alvorlig sjælelig Svækkelse eller nedsat Bevidsthed, kunne fastsættes ved Lov.»

Grunnlovsforslag H var sålydende:

«§ 60 skal lyde:

Hvorvidt og under hvilke Former de Stemmeberettigede kunne afgive deres Stemmesedler uden personligt Fremmøde paa Valgthingene bestemmes ved Lov.»

Grunnlovsforslag I var sålydende:

«§ 63 annet ledd skal lyde:

Regler for inden hvilken Tid og paa hvilken Maade den som har Ret til at negte Valg, skal gjøre denne Ret gjældende, fastsættes ved Lov.»

Grunnlovsforslag J var sålydende:

«§ 68 skal lyde:

Storthinget sammentræder i Almindelighed den første Søndag i Oktober Maaned hvert Aar i Rigets Hovedstad, medmindre Kongen paa Grund af overordentlige Omstændigheder, saasom fiendtligt Indfald eller smitsom Syge, dertil bestemmer en anden Kjøbstad i Riget. Saadan Bestemmelse maa da betimelig bekjendtgjøres.»

Grunnlovsforslag K var sålydende:

«§ 75 bokstav a skal lyde:

at give og ophæve Love; at paalægge Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder, som dog ikke gjælde udover 31te December i det næst paafølgende Aar, medmindre de af et nyt Storthing udtrykkelig fornyes;»

Grunnlovsforslag L var sålydende:

«§ 75 bokstav l skal lyde:

at udnævne en Person, der ikke er Medlem af Storthinget, til, paa en Maade som er nærmere bestemt i Lov, at have Indseende med den offentlige Forvaltning og alle som virke i dens Tjeneste, for at søge at sikre at der ikke øves Uret mod den enkelte Borger;»

Grunnlovsforslag M var sålydende:

«§ 87 første ledd annet punktum skal lyde:

Fra hver af Siderne kunne udskydes lige mange af Lagthingets Medlemmer, dog saaledes at den Anklagede har Fortrinsret til at udskyde een mere, dersom det Antal, som kan udskydes, ikke er deleligt med to.»

Grunnlovsforslag N var sålydende:

«§ 93 skal lyde:

For at sikre den internationale Fred og Sikkerhed eller fremme international Retsorden og Samarbejde kan Storthinget med tre Fjerdedeles Flertal samtykke i, at en international Sammenslutning som Norge er tilsluttet eller slutter sig til, paa et saglig begrænset Omraade, skal kunne udøve Beføielser der efter denne Grundlov ellers tilligge Statens Myndigheder, dog ikke Beføielse til at forandre denne Grundlov. Naar Storthinget skal give sit Samtykke, bør, som ved Behandling af Grundlovsforslag, mindst to Trediedele af dets Medlemmer være tilstede.

Bestemmelserne i denne Paragraf gjælde ikke ved Deltagelse i en international Sammenslutning, hvis Beslutninger har alene rent folkeretslig Virkning for Norge.»

Grunnlovsforslag O var sålydende:

«§ 110 annet ledd skal lyde:

Nærmere Bestemmelser om Ansattes Medbestemmelsesret paa deres Arbeidsplads, fastsættes ved Lov.»

Grunnlovsforslag P var sålydende:

«§ 110 a skal lyde:

Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og udvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv.»

Presidenten: Oppropet starter med representant nr. 7 for Hedmark fylke.

De som stemmer for innstillingen, svarer ja. De som stemmer mot innstillingen, svarer nei.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

De 129 representantene som stemte for grunnlovsforslaget, var:

Karin Andersen, Olav Akselsen, Arne Sortevik, Per Rune Henriksen, Gjermund Hagesæter, Ingebrigt S. Sørfonn, Hilde Magnusson Lydvo, Øyvind Halleraker, Ågot Valle, Lars Sponheim, Dag Ole Teigen, Sigrid Brattabø Handegard, Torbjørn Hansen, Laila Dāvøy, Asmund Kristoffersen, Petter Løvik, Lodve Solholm, Svein Gjølseth, Eli Sollied Øveraas, Gunn Berit Gjerde, Geir-Ketil Hansen, Jan Arild Ellingsen, Alf Ivar Samuelsen, Anna Ljunggren, Jan Sahl, Berit Brørby, Thore A. Nistad, Inger S. Enger, Tore Hagebakken, Espen Johnsen, Marit Nybakk, Per-Kristian Foss, Carl I. Hagen, Jan Bøhler, Ine Marie Eriksen, Britt Hildeng, Marianne Marthinsen, Heidi Sørensen, Inge Lønning, Saera Khan, Trine Skei Grande, Truls Wickholm, Hans Olav Syversen, Bent Høie, Dagfinn Høybråten, Solveig Horne, Eirin Kristin Sund, Ketil Solvik-Olsen, Torfinn Opheim, Magnhild Meltveit Kleppa, Hallgeir H. Langeland, Bjørg Tørresdal, Reidar Sandal, Erling Sande, Åge Starheim, Gunvald Ludvigsen, Sigvald Oppebøen Hansen, Bård Hoksrud, Gunn Olsen, Terje Aasland, Kari Lise Holmberg, Bendiks H. Arnesen, Øyvind Korsberg, Anne Marit Bjørnflaten, Per-Willy Amundsen, Lena Jensen, Tove Karoline Knutsen, Elisabeth Aspaker, Arild Stokkan-Grande, Robert Eriksson, Inge Ryan, André N. Skjelstad, Gunn Karin Gjøl, Jorodd Asphjell, Eva Kristin Hansen, Ola Borten Moe, Arne L. Haugen, Ola T. Lånke, Dag Terje Andersen, Per Ove Width, Svein Flåtten, Anders Anundsen, Steinar Gullvåg, Inga Marte Thorkildsen, Signe Øye, Svein Roald Hansen, Jon Jæger Gåsvatn, Martin Engeset, Irene Johansen, Vigdis Giltun, Torbjørn Andersen, Åse Gunhild Woie Due-sund, Henning Skumsvoll, Rolf Terje Klungland, Jon Lilletun, Peter Skovholt Gitmark, Åse M. Schmidt, Anniken Huitfeldt, Morten Høglund, Jan Petersen, Sverre Myrli, Hans Frode Kielland Asmyhr, Jan Tore Sanner, Rolf Reikvam, Borghild Tenden, Kari Kjønås Kjos, Gunvor Eldegard, Marianne Aasen Agdestein, Ib Thomsen, André Oktay Dahl, Dagfinn Sundsbø, Thorbjørn Jagland, Ulf Erik Knudsen, Sigrun Eng, Trond Helleland, Jørund Rytman, Magnar Lund Bergo, Torgeir Micaelsen, Per Olaf Lundteigen, Karl Eirik Schjøtt-Pedersen, Eva M. Nielsen, Olav Gunnar Ballo, Vera Lysklætt, Anette Trette-

bergstuen, Eirin Faldet, Per Roar Bredvold, Ivar Skulstad, Trygve Slagsvold Vedum og Thomas Breen.

Følgende 40 representanter var fraværende:

Gunnar Gundersen (forf.), Erna Solberg (forf.), Karin S. Woldseth (forf.), Harald T. Nesvik (forf.), May-Helen Molvær Grimstad (forf.), Bjørn Jacobsen (forf.), Hill-Marta Solberg (forf.), Kenneth Svendsen (forf.), Tor-Arne Strøm (forf.), Torny Pedersen (forf.), Ivar Kristiansen (forf.), Torstein Rudihagen (forf.), Olemic Thommessen (forf.), Heikki Holmås (forf.), Odd Einar Dørum (forf.), Siv Jensen (forf.), Christian Tybring-Gjedde (forf.), Øyvind Vaksdal (forf.), Tore Nordtun (forf.), Finn Martin Vallersnes (forf.), Gunnar Kvasheim (forf.), Ingrid Heggø (forf.), Kåre Fostervold (forf.), Gerd Janne Kristoffersen (forf.), Lars Peder Brekk (forf.), Per Sandberg (forf.), Børge Brende (forf.), Ingvild Vaggen Malvik (forf.), Tord Lien (forf.), Sonja Mandt-Bartholsen (forf.), Ulf Leirstein (forf.), May Hansen (forf.), Line Henriette Holten Hjemdal (forf.), Freddy de Ruiters (forf.), Inger Løite (forf.), Anne Margrethe Larsen (forf.), Vidar Bjørnstad (forf.), Sonja Irene Sjøli (forf.), Lise Christoffersen (forf.) og Jan-Henrik Fredriksen (forf.).

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Det foreligger også her en enstemmig innstilling, men siden det skal voteres om endring av Grunnloven, vil presidenten foreslå at det gjøres ved navnepropp. – Det anses vedtatt.

Komiteen hadde innstilt:

Dokument nr. 12:21 (2003-2004) – grunnlovsforslag fra Ågot Valle, Martin Engeset, Kjell Engebretsen, Carl I. Hagen og Modulf Aukan om endring av Grunnloven § 100 (ytringsfrihet), forslagene A og B – bifalles.

Grunnlovsforslaget A var sålydende:

«§ 100 annet ledd første punktum skal lyde:

Ingen kan holdes retslig ansvarlig for at have meddelt eller modtaget Oplysninger, Ideer eller Budskab, medmindre det lader sig forsvare holdt op imod Ytringsfrihedens Begrundelse i Sandhedssøgen, Demokrati og Individets frie Meningsdannelse.»

Grunnlovsforslag B var sålydende:

«§ 100 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Der kan kun sættes slige klarlig definerede Grænser for denne Ret, hvor særlig tungtveiende Hensyn gjøre det forsvarligt holdt op imod Ytringsfrihedens Begrundelser.»

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

De 129 representantene som stemte for grunnlovsforslaget, var:

Per Rune Henriksen, Gjermund Hagesæter, Ingebrigt S. Sørfonn, Hilde Magnusson Lydvo, Øyvind Halleraker, Ågot Valle, Lars Sponheim, Dag Ole Teigen, Sigrid Brat-tabø Handegard, Torbjørn Hansen, Laila Dāvøy, Asmund Kristoffersen, Petter Løvik, Lodve Solholm, Svein Gjelseth, Eli Sollied Øveraas, Gunn Berit Gjerde, Geir-Ketil Hansen, Jan Arild Ellingsen, Alf Ivar Samuelsen, Anna Ljunggren, Jan Sahl, Berit Brørby, Thore A. Nistad, Inger S. Enger, Tore Hagebakken, Espen Johnsen, Marit Nybakk, Per-Kristian Foss, Carl I. Hagen, Jan Bøhler, Ine Marie Eriksen, Britt Hildeng, Marianne Marthinsen, Heidi Sørensen, Inge Lønning, Saera Khan, Trine Skei Grande, Truls Wickholm, Hans Olav Syversen, Bent Høie, Dagfinn Høybråten, Solveig Horne, Eirin Kristin Sund, Ketil Solvik-Olsen, Torfinn Opheim, Magnhild Meltveit Kleppa, Hallgeir H. Langeland, Bjørg Tørresdal, Reidar Sandal, Erling Sande, Åge Starheim, Gunvald Ludvigsen, Sigvald Oppebøen Hansen, Bård Hoksrud, Gunn Olsen, Terje Aasland, Kari Lise Holmberg, Bendiks H. Arnesen, Øyvind Korsberg, Anne Marit Bjørnflaten, Per-Willy Amundsen, Lena Jensen, Tove Karoline Knutsen, Elisabeth Aspaker, Arild Stokkan-Grande, Robert Eriksson, Inge Ryan, André N. Skjelstad, Gunn Karin Gjøl, Jorodd Asphjell, Eva Kristin Hansen, Ola Borten Moe, Arne L. Haugen, Ola T. Lånke, Dag Terje Andersen, Per Ove Width, Svein Flåtten, Anders Anundsen, Steinar Gullvåg, Inga Marte Thorkildsen, Signe Øye, Svein Roald Hansen, Jon Jæger Gåsvatn, Martin Engeset, Irene Johansen, Vigdis Giltun, Torbjørn Andersen, Åse Gunhild Woie Due-sund, Henning Skumsvoll, Rolf Terje Klungland, Jon Lilletun, Peter Skovholt Gitmark, Åse M. Schmidt, Anniken Huitfeldt, Morten Høglund, Jan Petersen, Sverre Myrli, Hans Frode Kielland Asmyhr, Jan Tore Sanner, Rolf Reikvam, Borghild Tenden, Kari Kjønås Kjos, Gunvor Eldegard, Marianne Aasen Agdestein, Ib Thomsen, André Oktay Dahl, Dagfinn Sundsbø, Thorbjørn Jagland, Ulf Erik Knudsen, Sigrun Eng, Trond Helleland, Jørund Rytman, Magnar Lund Berge, Torgeir Micaelsen, Per Olaf Lundteigen, Karl Eirik Schjøtt-Pedersen, Eva M. Nielsen, Olav Gunnar Ballo, Vera Lysklætt, Anette Trettebergstuen, Eirin Faldet, Per Roar Bredvold, Ivar Skulstad, Trygve Slagsvold Vedum, Thomas Breen, Karin Andersen, Olav Akselsen, Arne Sortevik.

Følgende 40 representanter var fraværende:

Karin S. Woldseth (forf.), Harald T. Nesvik (forf.), May-Helen Molvær Grimstad (forf.), Bjørn Jacobsen (forf.), Hill-Marta Solberg (forf.), Kenneth Svendsen (forf.), Tor-Arne Strøm (forf.), Torny Pedersen (forf.), Ivar Kristiansen (forf.), Torstein Rudihagen (forf.), Olemic Thommessen (forf.), Heikki Holmås (forf.), Odd Einar Dørum (forf.), Siv Jensen (forf.), Christian Tybring-Gjedde (forf.), Øyvind Vaksdal (forf.), Tore Nordtun (forf.), Finn Martin Vallersnes (forf.), Gunnar Kvasheim (forf.), Ingrid Heggø (forf.), Kåre Fostervold (forf.), Gerd Janne Kristoffersen (forf.), Lars Peder Brekk (forf.), Per Sandberg (forf.), Børge Brende (forf.), Ingvild Vaggen Malvik (forf.), Tord Lien (forf.), Sonja Mandt-Bartholsen (forf.), Ulf Leirstein (forf.), May Hansen (forf.), Line

Henriette Holten Hjemdal (forf.), Freddy de Ruiten (forf.), Inger Løite (forf.), Anne Margrethe Larsen (forf.), Vidar Bjørnstad (forf.), Sonja Irene Sjøli (forf.), Lise Christoffersen (forf.), Jan-Henrik Fredriksen (forf.), Gunnar Gundersen (forf.), Erna Solberg (forf.).

S a k n r . 3

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av regelverksforenkling og reduksjon av skjemabelastning for næringslivet (Innst. S. nr. 36 (2005-2006), jf. Dokument nr. 3:10 (2004-2005))

Inge Ryan (SV) [10:41:58] (ordfører for saken): Dette med skjemabelastning i næringslivet har vært diskutert i mange år. Når vi har reist rundt og besøkt særlig de små bedriftene, har vi sett at det har vært stor misnøye der fordi man opplever at man bruker svært mye av tida si på diverse skjemaer. Jeg tror en del av denne kritikken har kommet med rette. Vi vet at de fleste bedriftene i Norge har under ti ansatte – det er det som er det normale – og at den som sitter som daglig leder, ofte også er med i en del av produksjonen og den daglige drifta. Da føles en del av de skjemaene som det offentlige ønsker at man skal fylle ut og sende inn, som en merbelastning og som bortkastet tid. I hvert fall jeg har stor forståelse for at enkelte i næringslivet opplever det slik. Samtidig vet vi at vi har behov for å få inn en del informasjon til ulike formål, ikke bare i forhold til økonomi, men også i forhold til arbeidsmiljø og en rekke andre ting.

Riksrevisjonen har nå gått igjennom og kikket litt på hvilken belastning disse skjemaene er for næringslivet. Vi ser at fra 1998 til 2004 har antall skjemaer gått ned med 2,9 pst., og at man med det har spart ca. 200 årsverk. Det er jo gledelig. Det er et steg i riktig retning, men det er fortsatt et stykke fram. Noe av det man peker på i rapporten, er at omfanget av hvert skjema er blitt større enn tidligere. Nå vet vi at det er ting på gang både når det gjelder Altinn og andre tjenester, der man skal få effektivisert dette med informasjon som skal sendes inn. Komiteen er veldig opptatt av at dette arbeidet må føres videre slik det er blitt gjort de siste årene. Vi er godt i gang, men vi er langt fra i mål slik at næringslivet får et opplegg rundt dette med innsendinger av opplysninger som er tilfredsstillende.

Ivar Skulstad (A) [10:44:20]: På noen enkeltområder er det oppnådd gode resultater med å redusere omfanget av skjemarapportering. Det aller meste av nedgangen i 2005 skyldes overgang til elektronisk innrapportering. Offensiv satsing på bruk av Altinn viser seg å gi ønskede resultater for de etater som satses bevisst på dette. Men Riksrevisjonens undersøkelser viser at godt over halvparten av 4 500 små og mellomstore bedrifter opplever at det de to til tre siste årene er blitt flere regler de må følge, og 39 pst. av bedriftene mener de bruker mer ressurser på skjemainnrapportering nå enn for to til tre år siden. Til sammen 51 statlige virksomheter belaster næringslivet med forskjellig skjemainnrapportering. Jeg an-

tar at flere av disse skjemaene også må produseres som en følge av spørrelystne partier på Stortinget. Reduksjonen i skjemabelastningen i den perioden undersøkelsen refererer seg til, er langt fra de mål Stortinget satte seg i forhold til å redusere belastningen av regelverk og skjemaer rettet mot næringslivet. Det er med stor sikkerhet et stort potensial for ytterligere reduksjoner. Arbeidet må intensiveres, og jeg er glad for at Regjeringen har store ambisjoner i arbeidet med å redusere den store belastningen som skjema-veldet kan innebære for næringslivet.

Samtidig er det grunn til å minne om at også næringslivet har nytte av det statistiske grunnlag som disse skjemaene representerer. Kravet om at alt skal være enkelt og effektivt, kan i noen tilfeller være på kollisjonskurs med kravet om god dokumentasjon av fakta- og analysegrunnlag og derved best mulig beslutningsgrunnlag. Det er viktig i forenklingsarbeidet at dette ikke bagatelliseres, men gis nødvendig oppmerksomhet for å skape vinne-vinløsnings. Ny teknologi og Internett legger et godt grunnlag for bedre service, nye tjenester og mindre skjemavelde. Det ville være av stor interesse å få vite mer om hvordan andre lands forvaltninger håndterer de problemstillinger som vi i dag tar opp.

Soria Moria-erklæringen legger opp til å fortsette arbeidet med å redusere antall skjemaer, korte ned behandlingstiden og forenkle saksbehandlingsrutiner for å sikre et enklere Norge. At dette blir et svært viktig arbeid, er i tråd med det som komiteen peker på. Det er god grunn til å be om «høytrykk» i dette arbeidet framover.

Hans Frode Kielland Asmyhr (FrP) [10:47:34]: En av statens viktigste oppgaver i næringspolitikken er å være en aktiv medspiller med næringslivet og på mange måter være næringslivets aktive partner i positiv forstand. Derfor er det trist at offentlige organer av næringslivet oppleves som en trussel og et hinder for næringslivets eksistens, vekst og den verdiskaping som skjer der. Dette må staten ta på alvor, og det er kun staten som kan endre på dette.

Den saken som vi har til behandling her, viser på mange måter hvilket hinder de offentlige etater er for verdiskapingen i næringslivet. Å gjøre noe med skjemaveldet i et så gjennomregulert samfunn som vårt har vært på den politiske dagsordenen i en årrekke. En rekke regjeringer har hatt dette på dagsordenen uten at de helt store reduksjonene er blitt gjennomført. Riksrevisjonens gjennomgang av hva som har skjedd på dette området fra 1998 til 2004, omfatter også perioden til en regjering som har flagget sin motstand mot skjemaveldet høyt. Det er derfor overraskende at reduksjonen i skjemabelastningen ikke har vært større i denne perioden enn det denne undersøkelsen viser. Det viser kun at arbeidet må intensiveres, og at det må sterkere lut til for å få de reduksjoner som virkelig kan være til hjelp for næringslivet, og som kan redusere de enorme kostnader som vårt samfunn bruker på innrapportering av opplysninger. De ressurser dette beslaglegger både i offentlig sektor og i privat sektor, er ressurser – både økonomiske og menneskelige – som kan benyttes på en mer samfunnsnyttig måte, det være seg til yt-

terligere verdiskaping i privat sektor eller til å bedre servicetilbudene i offentlig sektor. Kampen mot skjema-veldet dreier seg derfor ikke kun om motstand mot byråkrati og skjema, men i vel så stor grad om å få en best mulig ressursutnyttelse i samfunnet.

Når vi ser av Riksrevisjonens undersøkelse at om lag 6 000 årsverk i private bedrifter går med til å svare på opplysninger, er spørsmålet: Hvor mange årsverk går med i det offentlige til å utarbeide spørsmål og behandle de svar som kommer inn? Det er her snakk om særdeles betydelige ressurser. Som et moderne samfunn kan vi ikke stille oss slik at vi benytter våre ressurser på en så feil og kostnadskreven måte. Derfor er det noen svært grunnleggende spørsmål vi som lovgivere og alle andre offentlige etater som utarbeider lover og forskrifter, må stille oss: Er det virkelig behov for den lov, den forskrift eller det skjema som vi ønsker å innføre? Kan det være slik at vi som offentlig myndighet kan klare oss uten de opplysningene? Er det opplysninger som finnes fra før, eller er det rett og slett ikke behov for den lov, den forskrift eller det skjema som foreslås innført?

Svaret på dette må være at vi i mye større grad må unngå å belaste næringsliv og befolkning med flere skjemaer, lover eller forskrifter. Vi må rett og slett ha tillit til at de private næringsdrivende er rettskafne mennesker som ikke forsøker å lure det offentlige, men kun ønsker å bidra til verdiskaping og skaffe seg et levebrød. Dersom vi kan komme til denne erkjennelsen, er vi kommet langt på vei. Det er slik at samtidig som man jobber med regelverksforenkling, innføres det et nytt regelverk, og dette nye regelverket spiser i stor grad opp effekten man har av at noe fjernes. Vi ser av rapporten som vi behandler nå, at offentlige etater ber om opplysninger som finnes fra før. Man ber om opplysninger som ikke benyttes. Det er manglende synliggjøring av konsekvenser ved innføring av nytt regelverk, og næringslivet oppfatter i stor grad skjemaveldet som svært belastende.

På side 5 i innstillingen står følgende:

«Riksrevisjonen har merket seg at Nærings- og handelsdepartementet snart vil legge fram en ny handlingsplan på forenklingsområdet, og en strategi for videreutvikling av elektroniske tjenester rettet mot næringslivet.»

Når vi nå har nærings- og handelsministeren til stede i salen, forventer vi at han kommer med en tidsplan for når dette skal legges fram for Stortinget.

Av undersøkelsen kan vi også se at de statsetater som har mange skjemaer og spør om mange opplysninger, i stor grad bidrar lite til forenkling. Her framhever skatteetaten og Rikstrykdeverket seg. Når det gjelder skatteetaten, virker det ganske merkelig, med den effektivisering som skal ha skjedd i skatteetaten de senere år, med økt bruk av elektronisk innrapportering og sammenslåing av ligningskontor. Gledelig er det imidlertid at Statens landbruksforvaltning har hatt en kraftig reduksjon.

Redusert skjemavelde handler om tillit til aktørene i samfunnet og om effektiv og riktig ressursbruk. Her må vi som et lite og oversiktlig land være i verdenstoppen og få verdens mest effektive statsforvaltning.

Dagfinn Høybråten (KrF) [10:53:34]: Flere tar nå steget og starter egen bedrift. Flere satser og lar ideene bli arbeidsplasser. Nyetableringer meldt til foretaksregisteret kom opp på et rekordnivå i fjor, og samtidig sank antallet konkurser betydelig. Norge har klatret til gründertoppen i Europa. Det er en positiv utvikling, som må forsterkes og opprettholdes. Da er en fortsatt reduksjon av skjemavelde og regelverksbelastning for næringslivet helt avgjørende. Det er disse små og mellomstore bedriftene som er ryggraden i vårt næringsliv og i vår verdiskaping.

Kristelig Folkeparti mener det er positivt at Riksrevisjonens undersøkelse viser at den samlede skjemabelasting for næringslivet har gått ned med 2,9 pst. i perioden 1998 til og med første halvår 2004, en nedgang som tilsvarer 200 årsverk for næringslivet. Men det er svært viktig at forenklingsarbeidet ikke stopper opp, at det videreføres i et høyt tempo, i et nært samarbeid med næringslivet og under særlig hensyntagen til de små og mellomstore bedriftene. Handlingsplanen «Et enklere Norge», der målet er 25 pst. reduksjon i de administrative byrdene ved å etterleve regelverket innen utgangen av 2012, må følges opp.

Jeg har lyst til å si at dette på mange måter er et sisyfosarbeid. Bak hver eneste offentlige ordning og bak hver eneste bestemmelse i det offentlige regelverket sitter det minst én samvittighetsfull saksbehandler som tenker: Hvordan kan vi gjøre denne jobben best mulig? I det ligger det en veldig dynamikk til å skape nye regler, nye ordninger og nye skjemaer. Jeg tror at Regjeringen i det videre arbeidet må vurdere om ikke terskelen for å produsere nye skjemaer og regler må bli enda høyere, at det rett og slett må bli vanskeligere å finne på nye ordninger og skjemaer som det er kjekt å ha, og hvor begrunnelsen isolert sett kan være veldig god, men der man ser at den samlede effekten blir ødeleggende for næringslivet. I så måte tror jeg at det absolutt er rom for forbedringer og en mer offensiv holdning på dette området.

Jeg er helt enig i alt det representanten fra Fremskrittspartiet sa i sitt innlegg. Men det er et tankekors at et parti som ønsker mer rettighetsstyring i norsk offentlig sektor, og dermed uvegerlig mer regelstyring, ikke ser sammenhengen mellom dette og det at det nødvendigvis betyr en økt belastning på arbeidslivet generelt og næringslivet spesielt.

La meg avslutningsvis understreke at jeg tror effekten av en felles elektronisk innrapporteringskanal til det offentlige for næringslivet, den såkalte Altinn-løsningen som Bondevik II-regjeringen lanserte, kommer til å bli viktig framover. En slik samordning er avgjørende for å redusere næringslivets byrder knyttet til innrapportering. Det er viktig at dette arbeidet føres videre med full styrke og fornyet kreativitet, for det skal noe til å slå kreativiteten til alle våre gode og samvittighetsfulle saksbehandlere.

Magnhild Meltveit Kleppa (Sp) [10:57:28]: Riksrevisjonen sin rapport omhandler ein periode på bortimot seks år. Når talet på skjema har gått ned med 2,9 pst., og ein til saman når det gjeld innrapportering og forenkling av regelverk, kan rekna seg til ei innsparing på 200 års-

verk, fortel det at ein er på rett veg. Men det fortel òg noko om at det tek urimeleg lang tid å sjå resultat av dette arbeidet, særleg når ein ser dette i lys av undersøkingar i 4 500 små og mellomstore bedrifter. Over halvparten av dei fortel at dei opplever at det er blitt fleire reglar. 39 pst. av dei seier at dei brukar meir og ikkje mindre ressursar til skjemarapportering.

Vi har merka oss at EØS-avtalen, ikkje minst i forhold til saker i Stortinget, kan bidra til meirbelastning på dette feltet. Desto meir gledeleg er det at Noreg er med i forenklingssamarbeidet i EU. Så varslar ein i Soria Moria-erklæringa ein offensiv næringspolitikk med gode og føreseielege rammevilkår. I så måte må denne rapporten vera ein god reiskap, ikkje minst for ei regjering som har som mål å bidra til innovasjon og nyskaping og å dyrka fram fleire gründerar. Rapporten stiller spørsmål ved om Nærings- og handelsdepartementet har hatt gjennomslagskraft i forhold til andre departement og i forhold til forvaltinga når det gjeld forenkling av reglar, og når det gjeld reduksjon av skjemabelasting. Det er bra at ein gjer det. Då må denne rapporten vera ein god reiskap for ein næringsminister som no har ansvar for auka innsats på dette feltet. Så vårt råd er: Slå i bordet med denne rapporten, og forsterk innsatsen.

Statsråd Odd Eriksen [11:00:48]: Riksrevisjonen har i sin forvaltningsrevisjon tatt for seg ulike regjeringers arbeid med regelverksforenkling og reduksjon av skjemabelasting for næringslivet. Tidshorisonten har vært perioden fra 1998 til første halvår 2004.

Debatten i dag er på en måte en videreføring av de problemstillingene som ble reist overfor meg fra representanten Fostervold i gårsdagens spørretime. En del av de utfordringene som ble reist i gårsdagens spørretime, vil jeg prøve å utdype noe nærmere i dag.

Regjeringen er opptatt av å legge til rette for stabile, forutsigbare og konkurransedyktige rammebetingelser for næringslivet. Vi har store ambisjoner i arbeidet med regelforenkling og reduksjon av skjemabelastingen.

Regjeringen arbeider etter tre hovedlinjer for å forenkle og legge til rette for størst mulig verdiskapning i næringslivet:

Vi ønsker for det første å satse på videreutviklingen av Altinn.

For det andre mener vi kompetansesenteret Orakel i Nærings- og handelsdepartementet skal bidra til at lovforarbeidene framover skal inneholde gode utredninger av konsekvensene for næringslivet.

For det tredje: For å kunne gjennomføre treffsikre forenklingstiltak vil Regjeringen fortsette arbeidet med å kartlegge bedriftenes administrative kostnader ved å etterleve regelverket. Slik kan vi finne de forenklingstiltakene som er mest nyttige sett fra brukernes side.

Som komiteen uttaler, er det behov for å videreutvikle Altinn. Altinn er fortsatt i oppbyggingsfasen, men har allerede vist hvor viktig elektroniske tjenester er i forenklingssamarbeidet.

Regjeringens mål er at Altinn i løpet av 2008 skal bli næringslivets inngangsportale til alle offentlige tjenester.

Her skal bedriftene få én kanal for å finne og sende inn alle pålagte skjema. Her er det arkiv der bedriftene på en enkel måte skal finne igjen all sin kommunikasjon med det offentlige. Her skal bedriftene finne informasjon om rettigheter og plikter og om offentlige krav og tilbud, nødvendige elektroniske skjemaer for søknader, osv. Også svar på søknader, bekreftelse på informasjon som er sendt inn, og annet som i dag kommer i posten, skal bedriftene få tilsendt elektronisk via Altinn.

De tekniske løsningene for dette er langt på vei på plass. Regnskapsregisteret har tatt i bruk denne toveis-kommunikasjonskanalen, og flere er i startgropen. Målet er at i løpet av 2008 skal de næringsdrivende som ønsker det, kunne ha all sin dialog med det offentlige elektronisk gjennom Altinn.

Selv om de tekniske løsningene er på plass, er det en stor utfordring framover å få både etater og næringsdrivende til å ta i bruk de elektroniske tjenestene, og å videreutvikle dem på en brukervennlig måte.

Arbeidet med elektronisk innrapportering er viktig. Men det er også svært viktig å samordne innhenting av opplysninger, slik at samme opplysning ikke må innhentes fra bedriftene mer enn én gang. Et viktig tiltak her er at alle offentlige etater nå er pålagt å bruke grunndata fra Enhetsregisteret.

Et tall som særlig har vært trukket fram fra Riksrevisjonens rapport, er reduksjonen på 2,9 pst. i den totale skjemabelastingen for næringslivet i perioden fra 1998 til første halvår 2004.

Jeg har derfor denne gledelige nyheten til Stortinget: Nylig fremlagte tall fra Oppgaverregisteret viser at norsk næringsliv i 2005 brukte 580 færre årsverk i arbeidet med utfylling av statlige skjema enn året før.

Det aller meste av nedgangen i 2005 skyldes nettopp overgangen til elektronisk innrapportering. Dette viser at satsingen på dette området er riktig, og den er viktig. Skatteetaten alene har gjennom en offensiv satsing på elektronisk utfylling og innsending av skjema i Altinn oppnådd en stor reduksjon i tidsbruken ved utfylling av næringsoppgaven.

Disse tallene gjør at den totale reduksjon i antall årsverk som det samlede næringsliv har brukt på skjemarapportering i perioden fra 1998 til og med 2005, er på hele 11 pst. Jeg kan ikke love tilsvarende tall hvert år framover, men dette må sies å love godt for fortsettelsen av det arbeidet som gjøres.

Det har vært arbeidet systematisk med tilrettelegging og forenkling overfor næringslivet i en årrekke og under skiftende regjeringer. Det har likevel manglet et godt verktøy for å måle om forenklingstiltakene gir konkrete forbedringer for bedriftene. Ved bruk av den internasjonalt anerkjente standardkostnadsmodellen kan vi nå gjennom bedriftsintervjuer kartlegge hvilke informasjonskrav og administrative prosedyrer som er særlig kostnadskrevende, og hvor det er særlig potensial for forenklinger.

Regelverksområdene merverdiavgift, særavgifter og HMS – helse, miljø og sikkerhet – er allerede kartlagt på denne måten. Jeg ser dette som et viktig tiltak, og ønsker å arbeide videre med de øvrige regelområdene.

Det er gledelig at komiteen ser arbeidet med forenkling og tilrettelegging for næringslivet som viktig, og ønsker økt progresjon i arbeidet. Jeg kan love at Regjeringen har store ambisjoner med hensyn til hva vi kan oppnå med Et enklere Norge.

Så stilte representanten Asmyhr spørsmål knyttet til handlingsplanen og hvorvidt den kommer til Stortinget. Den forrige regjeringen la fram handlingsplan for Et enklere Norge 2005–2009 i juni 2005. Denne regjeringen viderefører ambisjonene i nevnte plan.

Avslutningsvis til representanten Høybråten: Først og fremst vil jeg si tusen takk for de mange gode og kloke ord som ble sagt om det samvittighetsfulle arbeidet som mange saksbehandlere gjør knyttet til denne jobben. Det kan representanten mye om gjennom sin nærhet til mange av disse saksbehandlerne. Forenklingssaken må ikke stoppe opp, og skal ikke stoppe opp. Jeg kan forsikre Stortinget om at det er nettopp det som er Regjeringens ambisjon: Vi skal ikke stoppe opp, vi skal videreføre det gode arbeidet som er påbegynt, og om mulig utvise enda større kreativitet for å redusere næringslivets kostnader i framtiden.

Per-Kristian Foss (H) [11:08:10]: Det var gledelige og mer ajourførte opplysninger statsråden nå kunne gi om nedgangen i det arbeidet som nå nedlegges i næringslivets innrapportering til det offentlige. Effekten av det arbeidet som ble igangsatt i forrige fireårsperiode, kom for fullt i 2005. Jeg skjønner at statsråden ikke vil love tilsvarende nedgang i alle år fremover, men nedgang må det i alle fall bli.

Jeg tror fortsatt det er noe å hente i å stille et par viktige kontrollspørsmål: Er vi helt sikre på at samordningen av innhenting er fullført – med andre ord at ikke samme etat spør samme bedrifter om det samme temaet to ganger? Det skal, sier man, være gjennomført. Jeg er ikke helt sikker. Spørsmål to er: Trenger vi fortsatt samme statistikk som for ti år siden? Man kan si at det ligger en viss etterspørselsteknikk i dette, idet statistikk som ikke etterspørres, har Statistisk sentralbyrå heller ikke råd til å utføre. Men det er nok et behov for oss å gå gjennom statistikkhenting på andre områder med spørsmål om man faktisk trenger det for tiden, innenfor næringsområdet og arbeidsmarkedsområdet ikke minst.

Det viktigste som har skjedd av forenklinger her, er selvfølgelig at man er på nettet, og at det kan gå begge veier. Jeg er litt skuffet over at man ikke før i 2008 kan være helt på plass med toveiskommunikasjon, men jeg skjønner at det er mye å samordne. Et kontrollspørsmål man også skal stille når man møter folk som klager på skjemaer, er om de fortsatt bruker papirskjemaer. For gjør de det, er det mye som tyder på at de ikke har benyttet seg av den muligheten som ligger til å forenkle. La meg si det slik: Det er kanskje noe som også ligger der – rett og slett i å markedsføre de muligheter som finnes i å være papirløs i forhold til det offentlige. Skatteetaten har kommet langt, og det er viktig, for skatt og innrapportering innenfor det området har vært en vesentlig arbeidsbelastning for mange bedrifter.

Så har jeg lyst til å legge til at en debatt om skjemaer og regelverksforenkling ofte kan være litt overflattisk, i den forstand at man må stille seg spørsmålet: Hvem er det som har bedt om disse reglene? Og det er slett ikke byråkratene som har bedt om reglene. Bak ethvert skjema står det en aktiv pressgruppe som har fått politisk støtte en gang. Man behøver ikke å gå lenger tilbake enn til f.eks. siste fireårsperiode. Jeg vil minne om et par saker som åpenbart har ført til mer innrapportering og flere skjemaer:

Stortinget var meget opptatt av, særlig nåværende regjeringspartier, at man måtte ha bedre kontroll med multinasjonale selskapers føring av utgifter, slik at man ikke kunne påvirke overskuddet til beskatning i Norge ved f.eks. å føre høyere utgifter her enn det var grunnlag for, og på andre måter. Det er klart at det er et rimelig komplisert kontrollarbeid som krever utvikling av internasjonale regler. For vi kan ikke gripe inn i et italiensk selskaps disposisjoner – bare for å ta et eksempel – i Norge uten at det er visse hjemler for å kunne se på regler også i selskapets hjemland. Dette belyser bare en problemstilling, og det er at utviklingen av en global økonomi, det vi ofte kaller deregulering internasjonalt, paradoksalt nok kan stille oss overfor krav om strengere regelverk både nasjonalt og internasjonalt. Frihet krever ansvar, og ansvar må også være hjemlet i offentlige myndigheter. Vi vil nok også se andre eksempler på at globalisering av økonomien krever noe strengere trafikkregler. De må da være internasjonale, og de må ha kontrollorganer bak seg som virker effektivt også internasjonalt.

Det andre eksemplet jeg vil nevne, er da Stortinget var opptatt av debatten om utenlandske arbeidstakere. Da de nye EU-landene kom inn under EØS-avtalen, var Stortinget ekstremt opptatt – mer enn regjeringen – av å pålegge arbeidsbedriftene rapporteringsordninger for alle typer arbeidstakere, et regelverk som så vidt jeg vet ennå ikke er iverksatt, og som ligger hos denne regjering nå til å følges opp. Men la meg bare forsiktig antyde at det vil iallfall føre til svært meget mer av skjemabelasting hvis man realiserer sitt eget vedtak nå, når man sitter i iverksettende posisjon.

Hans Frode Kielland Asmyhr (FrP) [11:13:20]: Jeg kunne ikke unnlate å legge merke til at representanten Høybråten i sitt innlegg kom i skade for å si at mitt innlegg i stor grad var en motsetning i forhold til hva Fremskrittspartiet gjør i praktisk politikk, og at Fremskrittspartiet bl.a. med sine forslag om økt rettighetslovgivning bidrar til økt skjemavelde. Dette er en stor misforståelse. Å sikre innbyggernes grunnleggende rettigheter dreier seg ikke om økt skjemavelde, men sikring av rettigheter som de har krav på. Den saken vi nå har til behandling, dreier seg om regelverksforenkling og skjemabelasting som det offentlige pålegger næringsliv og innbyggere, og ikke om sikring av grunnleggende rettigheter som staten ikke oppfyller i forhold til innbyggerne. Det er intet parti i denne sal som har foreslått så mye forenkling av offentlig sektor og reduksjon av skjemavelde som det Fremskrittspartiet har.

Jeg la også merke til at statsråden i sitt innlegg kom med veldig positive signaler om det arbeidet som han akter å sette i gang med når det gjelder fortsatt reduksjon av skjemaveldet. Man bør forvente en kraftig fokusering fra Regjeringen når det gjelder dette arbeidet. Det er min oppfatning at statsråden gjennom en stortingsmelding bør orientere Stortinget om hva Regjeringen akter å gjøre i arbeidet med å forenkle skjemaveldet, slik at også Stortinget blir trukket aktivt inn i dette arbeidet. Regjeringens ambisjon bør absolutt være å være mye bedre når det gjelder dette arbeidet, enn den forrige regjeringen. Da kan vi komme et godt stykke på vei.

Dagfinn Høybråten (KrF) [11:15:36]: Min lille visitt til representanten Kielland Asmyhr var ikke noe jeg kom i skade for å si. Derimot kom representanten Kielland Asmyhr i skade for å sitere meg feil. Jeg koblet ikke Fremskrittspartiets holdning til økt rettighetsstyring til økt skjemavelde, jeg koblet økt rettighetsstyring til økt regelstyring. Og det er to forskjellige ting.

I denne saken behandler vi både det økte skjemaveldet og belastningen ved økt grad av regelstyring. På det punktet kan nok ikke Fremskrittspartiet vri seg unna at de gjennom mange år har ønsket et samfunn som beveger seg fra mer rammestyrt på viktige områder til mer regelstyring.

Representanten Kielland Asmyhr sier at det gjelder vel bare borgerne. Men det er en altfor enkel analyse. Rapporten viser at noen av hovedproblemene ligger i skatteetaten og i trygdeetaten – som vel har oppgaver i forhold til borgerne, men som også har store oppgaver i forhold til næringslivet. Det er vel to av de tyngste produsentene av relativt detaljerte regler, som også næringslivet må forholde seg til.

Hvis man vil at mer av samfunnet skal styres på den måten, som jeg klart har oppfattet at Fremskrittspartiet vil, bl.a. deler av velferdssektoren, tror jeg det er vanskelig å se for seg at det kan skje uten at det blir flere regler og ikke færre. Det er mulig at man tenker seg det på en helt annen måte, men jeg tror at Fremskrittspartiet gjør klokt i å ta innover seg at dette er et paradoks, og at de kanskje kan bevege seg litt i forhold til å tenke hvordan de skal løse det paradokset.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3. (Votering, se side 1237)

S a k n r . 4

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av omorganiseringer som forvaltningspolitisk virkemiddel (Innst. S. nr. 73 (2005-2006), jf. Dokument nr. 3:11 (2004-2005))

Berit Brørby (A) [11:18:23] (ordfører for saken):

Flere regjeringer har satt fornyelse av offentlig sektor på dagsordenen. Bedre ressursutnyttelse og effektivitet, økt handlingsrom og bedre tjenestetilbud til brukerne har vært mål for denne satsingen.

I den sammenheng har omorganisering av virksomheter vært et hyppig benyttet virkemiddel. Det er derfor verdifullt at Stortinget nå har fått seg forelagt en undersøkelse som viser virkningene av omorganiseringene, og hvilke hensyn som må ivaretas for å sikre de mål som settes.

Riksrevisjonen har foretatt en gjennomgang av tolv omorganiseringer og vurdert både hvorledes disse er planlagt, og hvordan de er gjennomført. Videre er det utført dybdeundersøkelser av tre virksomheter, nemlig Fiskeridirektoratets ytre etat, Statens landbruksforvaltning og Sosial- og helsedirektoratet. Kostnader og ressursutnyttelse som følge av omorganiseringene har stått i fokus.

Konklusjonene Riksrevisjonen har kommet fram til, er neppe overraskende. Ulike omorganiseringer har i varierende grad bidratt til å realisere de forvaltningspolitiske målene om en mer effektiv ressursutnyttelse, bedre styring og samordning og sterkere brukerorientering.

En enstemmig kontroll- og konstitusjonskomite peker i sine merknader på det bekymringsfulle i at halvparten av omorganiseringene i undersøkelsen er gjennomført uten at målene med omorganiseringene er klart definert. Klare mål og godt forarbeid er en absolutt betingelse for å lykkes. Likeledes krever omstillinger nært samarbeid og inkludering av ansatte for å kunne gi ønsket resultat.

På bakgrunn av den sterke fokuseringen som har vært på kostnader i offentlig sektor, må jeg si at jeg er noe overrasket over Riksrevisjonens påpeking av at det bare i fem av de undersøkte virksomheter er foretatt og lagt fram beregninger av utgiftene ved omorganiseringene, som ledd i beslutningsgrunnlaget før vedtak. At ytterligere åtte virksomheter ventet med å vurdere hva omorganiseringene ville koste, til etter at vedtak ble fattet, gir grunn til å stille spørsmål ved de prosedyrer som følges i slike saker.

En enstemmig kontroll- og konstitusjonskomite finner derfor grunn til å peke på det kritikkverdige i at store omorganiseringer er satt ut i livet uten at viktige spørsmål som kostnader ved endringer og alternative modeller for organisering har vært en del av beslutningsgrunnlaget. Når man forvalter fellesskapets ressurser, har man et særlig ansvar for å sikre at bruk av midler fører til ønsket resultat.

Et viktig mål for omstilling i offentlig sektor har vært overføring av ansatte fra administrasjon til tjenesteyting. Heller ikke på dette punkt er resultatet av Riksrevisjonens undersøkelse entydig. I sju tilfeller ble antall administrativt ansatte redusert, mens antallet økte i fire. I ett tilfelle foreligger det ikke opplysninger. Når det gjelder disse tallene, bør det imidlertid tas ett forbehold: Undersøkelsen sier ikke noe om hvorvidt det ble foretatt endringer i arbeidsoppgaver som kan ha påvirket bemanningsbehovet ved den enkelte virksomhet.

Behovet for administrasjonskostnader varierer. Når Riksrevisjonen slår fast at organiseringer med høy administrasjonsdel før omorganiseringen bruker mer eller like mye ressurser på dette etter omorganiseringen, kan type virksomhet være noe av forklaringen.

Et annet viktig mål for offentlig omorganisering har vært økt brukerorientering. Også her er antall iverksatte

tiltak og resultater varierende. I en merknad kommenterer komiteen det tidligere Arbeids- og administrasjonsdepartementets – nå Fornyingsdepartementet – rolle i forbindelse med å sikre erfaringsutveksling og kunnskapsformidling mellom departementene. Komiteen setter et lite spørsmålstegn ved om denne rollen har vært så klart definert i departementssystemet som det kan synes å gå fram av Riksrevisjonens rapport. Det er tross alt opp til den enkelte regjering å velge hvorledes den ønsker å organisere forvaltningens virksomhet.

Jeg har en viss forståelse for Helse- og omsorgsdepartementets påpeking av at Riksrevisjonens brukerundersøkelse, som var rettet mot fylkesmennene og fylkeslegene, med fordel kunne ha vært utvidet til andre grupper, dette fordi overføringen av fylkeslegene til fylkesmennene var såpass omstridt som det var, både i departementene og blant fylkeslegene. Med et såpass snevert utgangspunkt kan man derfor vanskelig trekke noen bastant konklusjon.

La meg avslutningsvis si at undersøkelsen av omorganiseringer som forvaltningspolitisk virkemiddel er nyttig, fordi den viser at omorganiseringer kan være et egnet tiltak for å oppnå bedre styring, samordning og ressursutnyttelse, men at dette forutsetter god planlegging, inkludert avklaring av kostnader, samarbeid mellom ansatte og ledelse og et bevisst fokus på målene under hele gjennomføringsprosessen.

For øvrig viser jeg til den enstemmige innstillingen fra komiteen.

Per-Kristian Foss (H) [11:24:43]: Denne rapporten fra Riksrevisjonen omfatter årene 1997–2002. Hovedinntrykket av rapporten er at den gir et relativt nyansert bilde av omstillingstiltak.

La meg fremheve det positive først. I flere tilfeller har man oppnådd redusert bemanning. Nå kan man si at i de tilfellene man ikke har oppnådd det, er det ikke nødvendigvis noe galt – det spørs hva målet var. Man har i flere tilfeller klart å legge om fra administrasjon til tjenesteyting. I de tilfellene man ikke har gjort det, er det avhengig av hva målet var. Når man omorganiserer rent administrative etater underlagt en statsråd, er ikke målet nødvendigvis å redusere den administrative styrke, men kanskje å oppnå andre politiske mål. Det er også påpekt at i mange tilfeller har en oppnådd forenklet styring ved at det har blitt færre underliggende etater. Det kan være viktig nok.

Det virkelig negative, må jeg si, er at så mange prosjekter er gjennomført uten klare mål, for gjennomfører man omlegging uten mål, kan man vanskelig etterprøve det. Det fins sikkert unnskyldninger for alt. Veldig mange omorganiseringer er drevet frem av politiske ambisjoner, hvor tempoet ofte er det avgjørende. Noen kan også ha vært drevet frem av EØS-pålegg, som må gjøres raskt. Men det er heller ingen unnskyldning for ikke å sette opp et mål og ta seg tid til å legge frem alternativer og en økonomisk plan. Det at mange av omorganiseringene ikke har ført til innsparinger, eller at man ikke har oppnådd de økonomiske målene som er satt, er også av det som må fremheves som svært negativt.

Nå er mye gjort for å forbedre dette. Moderniseringsdepartementet – nå Fornyingsdepartementet – svarte at etterlevelsen av utredningsinstruksen er innskjerpet. Det er viktig. Kompetansen i Moderniseringsdepartementet – nå Fornyingsdepartementet – til å råde de andre departementene i erfaringer med omorganiseringer er bedret. Det nevnes ikke i rapporten eller i innstillingen, men det er innført nye kvalitetssikringsregimer i det offentlige som skal sikre at større prosjekter går gjennom to faser av kvalitetssikring. Min egen erfaring er at det er det ofte politisk hast som gjør at man ikke helt vil, for det tar gjerne litt tid, særlig fase 2. Da må man komme tilbake til Stortinget og si at det tar litt mer tid. Det tror jeg at man skal ha forståelse for, særlig hvis kvalitetssikringen kan føre til at man har bedre mål og planer for omorganiseringen.

I den moderniseringsplan som den forrige regjeringen la frem – man hadde i og for seg fått en del av den kritikken fra Riksrevisjonen som vi nå drøfter – har man tatt hensyn til de innvendinger som har kommet, der de er negative til omorganiseringer, og også når det gjelder å sette klare mål og måltall for omorganiseringene, slik at det skal være mulig å etterprøve. Jeg vil særlig utfordre den sittende fornyingsminister – eller fornyelsesminister med mine ord, det får være det samme – til å følge opp iallfall disse bitene av moderniseringsplanen fra den forrige regjering.

Det kan være politisk uenighet om målet for omorganiseringer og hvor man skal omorganisere. Det får man respektere at en ny regjering har andre oppfatninger av. Men at etterprøvingsarbeidet må være der, er i alle fall viktig, for regjeringer kommer og går – for å si det slik – og omstilling i offentlig sektor tar tid. Derfor er det viktig at man har klare måltall, klare budsjetter, og at disse etterprøves og ligger der til kommende regjeringer har anvendelse for disse.

E i r i n F a l d e t hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Heidi Grande Røys [11:29:35]: Riksrevisjonen peiker på tre område der ein stiller spørsmål om dåverande Moderniseringsdepartementet og Arbeids- og administrasjonsdepartementet si rolle i omorganiseringssjessane. Som fleire har vore inne på, har departementet skifta namn nokre gonger i denne perioden, så i dette innlegget skal eg konsentrere meg om å bruke ordet departementet.

Det har i den perioden som Riksrevisjonen har undersøkt, 1997–2002, vore lite merksemd på utgiftene til omorganiseringane ved både planlegging, gjennomføring og oppfølging, endå om utgiftene til omorganisering har vore vesentlege.

Riksrevisjonen stiller spørsmål ved om ikkje departementet burde ha vore ein meir aktiv pådrivar overfor fagdepartementa for å sikre at utgiftsvurderingar i større grad låg som ein del av grunnlaget for avgjerder.

Riksrevisjonen peikar vidare på at departementet hadde ei avgrensa kunnskapsoversikt når det gjaldt utgifter, måloppnåing og effektar av statlege omorganiseringar.

Samla sett gir granskninga grunn til å etterlyse meir systematisk kunnskap om planlegging, gjennomføring og effekt av statlege omorganiseringar, slik at omstillingsprosesser kan setjast i verk og gjennomførast på eit breiare erfaringsgrunnlag.

Riksrevisjonen peikar òg på at departementet i avgrensa grad gav sektordepartementa systematisk og formell rettleiing til hjelp i utgreiingsarbeidet i den perioden som vart undersøkt.

Når det gjeld kontroll- og konstitusjonskomiteen sine merknader, har eg merka meg at komiteen meiner at det å gi eitt departement eit oppfølgingsansvar for slike saker kan ha sine fordelar, men at komiteen og òg saksordføraren understrekar at det er opp til den enkelte regjeringa å velje korleis forvaltninga vil organisere si verksemd. Ut frå norsk forvaltningstradisjon står statsrådsansvaret, i tydinga statsråden sitt ansvar for sitt fagområde, sterkt, og det vil vere naturleg at hovudansvaret ligg hos den ein-skilde fagstatsråden. Samstundes har Fornyings- og administrasjonsdepartementet eit allment ansvar for å sikre tilfredsstillande underlag for utgreiingsarbeid i det offentlege, i lag med eit ansvar for erfaringsutveksling og kunnskapsoppbygging på tvers. Det er eit ansvar og ei forvaltningspolitisk rolle som eg tek alvorleg, og eg er der i gang med å styrkje departementet sin innsats.

Eg merka meg funnet om manglar og svakheiter ved grunnlaget for avgjerder og gjennomføringar av statlege omorganiseringsprosesser. Eg ser ikkje bort frå at det kan vere utslag av systemsvikt. Mitt departement – det var jo òg representanten Foss inne på – har difor i lang tid, lengre enn denne regjeringa si tid, prioritert og lagt vekt på å forbetre desse systema.

Komiteen legg vekt på behovet for ein så god kunnskap som mogleg ved omorganiseringar. I dette arbeidet ser Regjeringa bruken av utgreiingsinstruksen som eit viktig verkemiddel. Fornyings- og administrasjonsdepartementet har difor utarbeidd ein eigen rettleiar til instruksjonen som ytterlegare skal hjelpe til med å styrkje arbeidet med konsekvensutgreiingar.

Regjeringa vil òg styrkje kapasiteten. Dette arbeidet har ein vore i gang med før vi kom inn i kontora, og vi vil i tida som kjem, styrkje kapasiteten, for å støtte departementet i å planleggje og gjennomføre samfunnsøkonomiske analysar generelt. Som eit ledd i dette arbeidet er det bygt opp betre kompetanse på slike analysar i mitt departement, og det er rigga til eit eige fagpanel for å assistere departementet i arbeidet med konsekvensanalysar og samfunnsøkonomiske analysar av ulike forslag og tiltak som vert vurderte. Dessutan har òg Finansdepartementet oppdatert rettleiaren i samfunnsøkonomiske analysar.

Mitt departement er i ferd med å sjå på korleis ein kan utvikle modellar for å identifisere og talfeste samfunnsøkonomiske kostnader og gevinstar som er knytte til statlege omstillingar og omorganiseringar.

Regjeringa vil leggje vekt på å betre kunnskapen om korleis dei ulike verkemidla som vert brukte ved omorganiseringar, fungerer. Eit slikt kunnskapsbasert underlag for utgreiingar og avgjerder vil òg omfatte utvikling

og betre samanstilling av informasjon om offentleg sektor. Det er her viktig å nemne StatRes, som skal gi oversikt over ressursbruk og måloppnåing i statleg verksemd. Eg vil òg nemne Forvaltningsdatabasen, som skal danne grunnlag for betre kunnskap om utviklinga i forvaltninga, m.a. organisatoriske endringar. Dette skal – i lag med ein del andre tiltak som eg trur eg skal få lov til å kome tilbake til seinare – danne grunnlaget for betre styring av sektorar og verksemder, slik at òg betre kunnskap om konsekvensar ved framtidige omorganiseringar kjem fram.

Til utfordringa frå representanten Foss kan eg seie at vi har ikkje lagt vekk heile den førre regjeringas moderniseringsplan. Vi går gjennom han, for å sjå om det er ting vi heilt automatisk kan følgje opp vidare. Ein del ting vil vi nok gjere annleis, men det er heilt opplagt at òg denne regjeringa vil fokusere på å gå vidare i det etterprovingsarbeidet som må gjerast for at framtidige omorganiseringar skal lykkast betre enn kanskje Riksrevisjonens rapport kan tyde på at dei tidlegare har gjort.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4. (Votering, se side 1238)

S a k n r . 5

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av styring og oppfølging av tiltak for rusmiddelmissbrukere (Innst. S. nr. 34 (2005-2006), jf. Dokument nr. 3:12 (2004-2005))

Magnhild Meltveit Kleppa (Sp) [11:36:15] (ordfører for saka): Dokument nr. 3:12 for 2004–2005 gjeld Riksrevisjonen si undersøking av styring og oppfølging av tiltak for rusmiddelmissbrukarar. Ein samla komite er einig i Riksrevisjonen sitt utgangspunkt, at rusmiddelmissbruk er eit av våre største samfunnsproblem. Komiteen uttrykkjer òg sine synspunkt på rapporten i ein felles merknad. Framstegspartiet finn det nødvendig med ein eigen tilleggsmerknad og eit forslag.

Det er avgjerande viktig for den enkelte som treng hjelp for misbruket sitt, for pårørande og for mange arbeidsplassar og lokalsamfunn i dette landet at det er samsvaret mellom tilbod og hjelpetiltak.

Det framgår av rapporten at SIRUS reknar dei totale utgiftene som følgje av misbruk til 2,2 milliardar kr i 2001. Det er all grunn til å tru at utgiftene har auka sidan 2001, og at menneskelege påkjenningar og omkostnader er aukande.

Kommunane har ei sentral rolle i oppfølginga av rusmiddelmissbrukarar. Slik sett kan Riksrevisjonen si undersøking vera ein viktig reiskap for vidareutvikling av gode tenester.

Riksrevisjonen stiller spørsmål ved om departementet har naudsynt styringsinformasjon på dette området. Det er verdt å merka seg at undersøkinga ikkje omfattar tida etter 2003, og at eventuelle endringar som følgje av statleg ansvar for delar av rusfeltet såleis ikkje er vurderte. I

nokon grad kan difor omgrepet «snøen som fall i fjor» – for ikkje å seia i forfjor – vera dekkjande. Utfordringane på rusfeltet har auka vesentleg på få år. Innsatsen er òg monaleg forsterka.

Riksrevisjonen peiker på at det i samband med handlingsplanen Kunnskap og brubygging, for 1998–2001, vart etablert sosialfaglege og rusfaglege forum, men at desse seinare i liten grad er vedlikehaldne.

Med denne planen har eg ei personleg erfaring. Eg hadde ansvaret i Bondevik I-regjeringa for å setja planen i verk. Det var eit beskjede, lite hefte i utgangspunktet. Det følgde med 20 mill. kr over tre år. Men det gav altså mange einsame saksbehandlarar rundt omkring i kommunane moglegheit til eit felles forum i eige fylke. I førre periode, då planen var avslutta, vart eg som leiar av kommunalkomiteen invitert til Buskerud og fekk høyra kor nøgde dei i Buskerud fylke var med at dei hadde hatt moglegheit til å delta i dette arbeidet. Men dessverre er desse fora i liten grad vedlikehaldne i ettertid.

Komiteen merkar seg at dei sju kompetansesentra ikkje har hatt ei tilstrekkeleg aktiv rolle overfor sosialtenesta i kommunane. Eit landsdekkjande tilsyn av tenestene innanfor rusfeltet vart for fyrste gong gjennomført så seint som i 2004. Heile komiteen finn det urovekkjande at undersøkinga viser at rusklientar ikkje i tilstrekkeleg grad får den hjelpa, den oppfølginga og dei tiltak dei har behov for og krav på. Det er eit klart potensial for betring av måten mange kommunar møter rusmiddelklientane sine på. Dette gjeld sentrale område som kartlegging, dokumentasjon, rutinar for systematisk råd og rettleiing, dobbeltdiagnosar, legemiddelassistert rehabilitering og bruk av tvang.

Departementet understrekar i sitt svar til Riksrevisjonen bl.a. Stortinget sitt mål om kommunalt sjølvstyre og den desentraliseringa av avgjerder og oppgåver som følgjer av det. Komiteen ser ikkje noka sjølvmotseiing mellom gode lokale løysingar og behovet for reiskapar som varetek overordna omsyn.

Komiteen skriv i sin merknad noko meir om det som har skjedd etter 2003, for vi synest det høyrer med når denne rapporten no skal brukast vidare. I 2003 vart det vedteke ei rusreform som gir personar med rusproblem pasientrettar på lik linje med andre pasientar, og under dette òg rett til vurdering innan ti dagar og rett til behandling.

Behandlingskapasiteten er auka. Men komiteen meiner det er behov for ytterlegare auke, slik at køane kan avviklast. Vi peiker på retten til ein individuell plan som ein viktig reiskap i så måte. Det er faktisk viktig å sikra at ein misbrukar med rett til individuell plan faktisk får ein slik plan. Vi går ikkje inn på det sjølvsgade i alle saker som har med rusmiddelmissbrukarar å gjera, nemleg at førebygging og auka satsing på det er heilt avgjerande for å sikra at rusmiddelmissbruket går ned.

Til slutt høyrer det òg med i denne saka at Regjeringa i Soria Moria-erklæringa har varsla ein nasjonal, forpliktande opptrappingsplan for rusfeltet for å samordna og forsterka innsatsen overfor rusmiddelavhengige. Her er eit eige kapittel med overskrifta «Habiliterings- og behandlingstiltak for rusmiddelavhengige» som for Regje-

ringa vil vera ein god reiskap til ei detaljert styrking på dette feltet.

Komiteen legg til grunn at departementet med utarbeidinga av den planen som er varsla, òg er opptatt av å utvikla nødvendig rettleiing samt verkty og modellar som medverkar til større systematikk og kunnskap i kommunane for deira del av ansvaret.

Framstegspartiet har utforma dette i eit eige forslag. Det synest vi andre er unødvendig. Vi føreset at påpeikinga til Riksrevisjonen av eit betre samspel mellom dei ulike aktørane innan rusfeltet blir vareteke i den planen som Regjeringa no skal utarbeida.

Ivar Skulstad (A) [11:44:23]: Det er grunn til å være bekymret for utviklingen i bruk av rusmidler i Norge. Rusmiddelmissbruket er en av våre største samfunnsutfordringer. De menneskelige påkjenninger og omkostninger er økende. Dessverre er det også slik at rusmiddelmissbruket blant ungdom er jevnt økende. Det er stor grunn til bekymring for følgene av dette. Antallet narkotikadødsfall er tredoblet på 1990-tallet fram til 2000. I løpet av 2001 ble nesten 11 000 forskjellige personer tatt av politiet for en eller flere narkotikaforbrytelser. Dette er mer enn en tredobling siden 1990.

Å komme i posisjon som pasient er en særlig utfordring for rusmiddelmissbrukere. Svak helsemessig status gjør at behovet for helsetjenester er stort. Misbruket kan påvirke allmenntilstanden, slik at struktur og rutiner er vanskeligere å opprettholde i hverdagen. En del kan være bevisste på sine rettigheter, men likevel ha problemer med å forholde seg til systemet. Svake brukere, som ikke selv etterspør sine rettigheter i samme grad som de velfungerende, bør følges opp av helsetjenesten i et tett samarbeid med kommunens sosial- og levekårsenhet. Som følge av rusreformen har rusmiddelmissbrukere fått pasientrettigheter i spesialhelsetjenesten. Det gir bedre muligheter for helhetlig, sammenhengende styring og et samlet tilbud til rusmiddelmissbrukere i første- og andrelinjetjenesten. Forskrift om individuell plan og ny veileder vektlegger samarbeid og samordning av tjenestene. Inngangsporten er primærhelsetjenesten.

Kommunen har plikt til å tilrettelegge slik at de ulike deltjenestene etter kommunehelsetjenesteloven § 1-3 er tilgjengelige for befolkningen. Komiteen legger vekt på at det er et klart potensial for forbedring av måten mange kommuner møter rusmiddelmissbrukerne sine på, slik Riksrevisjonen påpeker i sin rapport. Like viktig er det at disse tilbudene håndteres gjennom kommunal tjenesteproduksjon. Arbeiderpartiet mener at retten til en individuell plan er et viktig redskap i den sammenheng. Komiteen understreker at det er viktig å sikre at en misbruker med rett til individuell plan faktisk får det.

Aldri før har så mange videreutdannet seg i rusfaglige emner og rusrelaterte temaer. Ved siden av studiet i generell rusproblematikk studeres det forebyggende arbeid, dualproblematikk, utekontaktarbeid, rus på helsestasjonen, rusproblem i et familieperspektiv, og barn og rus. Dette er viktige kvalifikasjoner som vil bidra til å gjøre tilbudene bedre og mer strukturerte, og derved bidra til å

gjennomføre intensjonene i rusreformen. Forebyggende arbeid blir særdeles viktig å prioritere. Det er også grunn til å stimulere til videreutdanning i rusfaglige emner og rusrelaterte temaer.

Riksrevisjonens undersøkelse viser at rusklienter ikke i tilstrekkelig grad får den hjelp, den oppfølging og de tiltak de har behov for og krav på. Undersøkelsen gir indikasjoner på mangelfull planlegging og synliggjøring av satsingsområder når det gjelder oppfølging av rusmiddelmissbrukere i kommunene. Som saksordføreren nevnte i sitt innlegg, har Regjeringen i Soria Moria-erklæringen et eget avsnitt om habilitering og behandlingstiltak for rusmiddelavhengige. Det tas klart til orde for å utforme en nasjonal forpliktende opptrappingsplan for rusfeltet, for å samordne og forsterke innsatsen overfor rusmiddelmissbrukere.

Med bakgrunn i bl.a. dette er det dermed ikke noen som helst grunn til å gi ytterligere pålegg fra Stortinget til Regjeringen, slik Fremskrittspartiet ønsker.

Harald T. Nesvik (FrP) [11:49:20]: Det er helt åpenbart at det viktigste virkemiddelet fra politisk hold er å sørge for at færrest mulig personer blir rusmiddelmissbrukere. Det er det som hele tiden må være vår fokusering. Problemet i denne saken er at noen personer til enhver tid vil komme i den situasjonen at de blir nettopp rusmiddelmissbrukere.

Riksrevisjonens påpekinger i denne saken ville vært rimelig deprimerende lesning hvis jeg ikke hadde visst at det her har skjedd ting i ettertid. Det er en rekke forskjellige påpekninger i rapporten som vi må ta alvorlig. Det kan bl.a. nevnes at det i rapporten framkommer at en tredjedel av kommunene ikke har en helhetlig rusmiddelpolitisk handlingsplan som omhandler oppfølging av rusmiddelmissbrukerne. De aller fleste kommunene har rusmiddelplaner om hvordan de skal takle dette, men man glemmer i stor grad selve misbrukeren i dette, og oppfølgingen av misbrukeren.

Videre er det særdeles betenkelig at det blir påpekt at saksbehandlingsverktøyet, sosialtjenesten, i hovedsak er knyttet til økonomisk rapportering på sosialområdet, og ikke tilrettelagt for rapportering og oppfølging av rusmiddelmissbrukeren. Så er spørsmålet: Hvor skal vi ha fokusset? Fokuseringen må jo være på individet, misbrukeren, og på oppfølging av misbrukeren. Den økonomiske rapporteringen er viktig, men det løser ikke problemet for den personen som står midt oppe i problemstillingen.

Videre viser man til at saksmappegjennomgangen viser at det er mangelfull dokumentasjon i journalnotatene og saksmappene i den kommunale sosialtjenesten. Dette er også et varsku. Hvordan skal man klare å følge opp den enkelte og lage individuelle planer når man vet at det er mangelfull dokumentasjon i selve saksmappen?

Et annet tema som det påpekes har stor viktighet, er LAR-området. Da er det særlig interessant å legge merke til den tiden det tar fra ønsket om å bli knyttet til LAR-prosjektet og fram til en eventuell søknad sendes eller en vurdering foreligger. Den tiden det tar, synes å være urimelig lang. Den er så lang at det dessverre er grunn til å

frykte at en del faller fra underveis, før de overhodet får søknaden sin vurdert. Kanskje det aller viktigste knyttet til rapporten når det gjelder det som har med LAR å gjøre, er det spørsmålet som Riksrevisjonen stiller, om LAR-søkerne får en likeverdig behandling. Man setter også spørsmålsteget ved hvordan disse søknadene blir behandlet. Sendes søknaden fortløpende, eller sender man søknaden når man vet at det er ledig kapasitet, slik at man bl.a. kan unngå køsystemet?

Det er grunn til å fokusere på det som har med likeverdig behandling å gjøre, også knyttet til disse søknadene, for her kommer vi også inn på at det er enkeltmenneskets rettighet å bli vurdert på lik linje som er det viktige.

Videre ser man at det i en fjerdedel av sakene ikke foreligger noen dokumentasjon på at klienten har fått tildelt nærmiljøtiltak under LAR. Det er kanskje det desidert viktigste. Det er jo det man har etterspurt gang etter gang. Hva skjer når en person kommer inn under LAR-systemet? Vi kan ikke bare glemme dem selv om de har fått legemiddelassistert rehabilitering. Det er jo nettopp det at nærmiljøet da skal fange dem opp, som gjør at de kanskje i neste omgang kan bli rusfrie og komme seg ut av hele problematikken.

Man viser også til at kompetansesentrene ikke har hatt en tilstrekkelig aktiv rolle overfor sosialtjenestene i kommunene. Det er også påpekt fra komiteens side. Det er også veldig viktig, for hvis man ikke har den aktive rollen overfor kommunene – det er jo tross alt der mye av kompetansen ligger – vil ikke den enkelte lille kommune kunne inneha den kompetansen som skal til for å iverksette de rette tiltakene. Dermed får heller ikke klientene den hjelpen de har krav på.

Det er også interessant, det som ble sagt, at man ikke trenger det forslaget som Fremskrittspartiet har fremmet knyttet til veiledninger og modeller. Da er det grunn til å legge merke til hva Riksrevisjonen ber departementet om å gjøre. Det står i Riksrevisjonens rapport at Riksrevisjonen ber departementet «ta et initiativ til at det utvikles veiledninger, verktøy og modeller» når det gjelder dette.

Ja, det er mulig departementet sier at man vil gjøre det, men allikevel ønsker vi å fremme dette forslaget her i dag, nettopp for å være sikre på at signalene blir gitt også fra denne sal, at Stortinget sender det signalet at dette må gjøres.

Hva har vi lært i denne perioden? Undersøkelsen går fra 1998 til 2003, eller inn mot våren 2004, gjennom disse intervjuundersøkelsene. Har vi gjort noe i denne perioden? Ja, vi har fått rusreformen. Man har bevilget mer penger til LAR-tiltak, man har gitt en rett til individuell plan. Men blir det fulgt? De som jobber på dette feltet til daglig, får stadig rapporter om at man ikke er på plass når det gjelder den individuelle plan. Det er ikke alle som får det. Vi vet også at det er lange køer knyttet til hvorvidt man kommer innenfor LAR-systemet. Vi vet det er lang saksbehandlingstid. Det kanskje viktigste tiltaket vi kunne ha kommet med, har Stortinget unnlatt å innføre. Det hadde vært å innlemme sosialetaten, sammen med arbeidsmarkeds- og trygdeetaten, i NAV-systemet. Men isteden har man valgt å la sosialetaten ligge utenfor, men

gå inn for en samlokalisering. Det er ikke det samme med samlokalisering og innlemming. Det vil da være flere personer som skal treffe beslutninger. Dette vil også gå ut over rusmiddelmissbrukerne.

Jeg håper virkelig at de signalene som er gitt fra regjeringspartiene, blir fulgt opp, fordi rusmiddelmissbrukerne – jeg snakker veldig mye om den gruppen – sitter nederst ved bordet. Jeg frykter at de fortsatt sitter nederst ved bordet. Vi har en lang vei å gå, og vi må ta dette på alvor, nettopp av hensyn til disse personene. Skal vi få til det, må vi lære av den rapporten som Riksrevisjonen har kommet med. Vi må lære å ha fokus på individet, og hvordan man blir fulgt opp i kommunen, for det er ute i kommunene disse personene er avhengige av å få den hjelpen de har behov for i det daglige. Det er der man er helt nødt til å ha fokus på at når en person blir skrevet ut fra en institusjon etter å ha vært til avvenning og rehabilitering, skal vedkommende ut i samfunnet igjen. Og det er da man trenger et støtteapparat for å hjelpe seg i prosessen videre. Det hjelper ikke da bare å vise til de 5,7–5,9 milliardene som man har gitt til kommunene. Jeg skal ikke konkretisere hvorvidt de snart må være brukt opp eller ikke, men det er i hvert fall viktig at vi nå har fokus på rusmiddelmissbruket, individet bak og de tiltakene som skal gis i kommunen. Derfor vil jeg med dette fremme vårt forslag som er inntatt i innstillingen, og håper at Stortinget kan stemme for det. Da har i hvert fall også denne salen gitt et signal til Regjeringen om at man ønsker å få disse tingene på plass.

Presidenten: Representanten Harald T. Nesvik har tatt opp det forslaget han refererte til.

Laila Dāvøy (KrF) [11:58:59]: Riksrevisjonens undersøkelse viser at situasjonen når det gjelder oppfølging av rusmiddelmissbrukere i kommunene, ikke er god nok. I handlingsplanen mot rusmiddelproblemer 2006–2008 varslet Bondevik II-regjeringen, bl.a. på bakgrunn av denne undersøkelsen fra Riksrevisjonen, en helhetlig strategi for styrking av kommunenes innsats overfor rusmiddelmissbrukere. Dette var et hovedfokus i planen.

Kristelig Folkeparti håper, og ser det som svært viktig at dette målrettede arbeidet videreføres av Stoltenberg II-regjeringen. Den satsingen på rusforebyggende tiltak som den nye regjeringen har annonsert, er svært positiv.

Riksrevisjonens undersøkelse indikerer klare mangler når det gjelder oppfølgingen av LAR-klienter i nærmiljøet. Det gir grunn til bekymring. Kristelig Folkeparti mener at legemiddelassistert rehabilitering kan være riktig for en gruppe tunge rusmiddelmissbrukere når andre alternativer er prøvd ut. Men det må presiseres at LAR er noe mer enn legemidler. Det må også bygges opp et helhetlig rehabiliteringsopplegg for den enkelte klient. Vi vil i tillegg legge stor vekt på medikamentfri behandling som medfører at rusmiddelmissbrukere skal kunne bli helt frie for rusavhengigheten.

Enkelte private rusverninstitusjoner melder om en tendens til at kommunene unngår å bruke den kapasitet og den kompetanse de besitter, fordi kommunene etter rusre-

formen må betale for omsorg, men ikke for behandling i spesialisthelsetjenesten. Bondevik II-regjeringen økte bevilgningen til disse institusjonene med 20 mill. kr i fjor og foreslo dette videreført for 2006. Det er en god prioritering. Samtidig er det viktig at Regjeringen finner en løsning på den ubalansen som ligger i dagens system mellom første- og andre-linjetjenesten.

Jeg vil svært gjerne høre om statsråd Sylvia Brustad ser denne utfordringen, og også om hun vil videreføre den påbegynte strategien fra Bondevik II-regjeringens handlingsplan. Det var en helhetlig strategi for styrking av kommunenes innsats overfor rusmiddelmissbrukere, som jo var et hovedfokus i denne planen.

Svein Roald Hansen (A) [12:01:32]: Som alle har påpekt, viser denne rapporten at det er et stykke fram til at de vedtak som er fattet på dette feltet, er satt ut i livet og i god nok virksomhet. Vi har underveis – i det tidsrommet som er sjekket – fått en endring i ansvarsdelingen.

Jeg skal ikke legge til noe mer på dette området enn bare å si at jeg tror vi skal ha med oss at det reflekterer at dette er et krevende felt. Det er et krevende felt, for når vi fokuserer på den enkelte misbruker, er det som regel et sett av problemer man må håndtere. Det kan være ulike ansvarsnivåer, men vi kan også – tror jeg av og til vi må erkjenne – ha problemer med å ha de redskapene man trenger for å nå helt fram. Derfor er det da, føler jeg, et fellespolitisk syn at dette er et viktig felt, og at man neppe noen gang kommer dit at vi kan si oss helt fornøyd med innsatsen.

Men når jeg bad om ordet, var det først og fremst til det som Fremskrittspartiets talsmann, Harald T. Nesvik, startet med. Han sa nemlig at vi må ha fokus på at «færrest mulig personer blir rusmiddelmissbrukere», og da trakk han opp et lerret som egentlig inviterer til en debatt som bør foregå i andre komiteer enn i kontrollkomiteen. Derfor har jeg bare lyst til å si at jeg håper at Harald T. Nesvik, – selv om han nå har forlatt salen – tar med seg det perspektivet til Fremskrittspartiets gruppe og til sin egen komite når de skal diskutere ting som har med tilgang på alkohol å gjøre, f.eks. når det gjelder åpningstider, og når finanskomiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet skal diskutere både reisekvoter og avgifter. Det tror jeg er viktig å ha med seg, fordi det blir litt for lett å trekke opp det perspektivet ut fra én bestemt rapport fra Riksrevisjonen som går på kommunenes ansvar, og så glemme det når man har andre forslag som lyder veldig forlokkende for mange andre og større velgergrupper.

Statsråd Sylvia Brustad [12:04:05]: Det er positivt at Riksrevisjonen har gjennomgått departementets oppfølging av kommunenes arbeid med rusmiddelavhengige etter sosialtjenesteloven – om det er i tråd med Stortingets vedtak og forutsetninger. Det er ingen tvil om at det i denne gjennomgangen er kommet fram forhold som vi skal gripe fatt i. Vi er helt nødt til å bedre situasjonen for dem som er avhengige av ulike rusmidler, og jeg har også merket meg at komiteens medlemmer deler dette synet.

Når Riksrevisjonens undersøkelse så klart viser at personer med rusproblemer ikke i tilstrekkelig grad får den hjelp, den oppfølging og de tiltak de har behov for – og jeg vil også understreke krav på – er jeg helt enig både med Riksrevisjonen og komiteen i at det påkaller nye tiltak.

Som kjent, og som flere har sagt, omhandler Riksrevisjonens rapport tjenestetilbudet fra kommunene til rusmiddelavhengige etter sosialtjenesteloven i perioden fram til 2004, da undersøkelsen ble gjennomført. Etter at Riksrevisjonen gjorde sine undersøkelser, er det gjennomført flere nødvendige endringer og tiltak som bidrar til å forbedre situasjonen, som det er rapportert om, både i forhold til omorganisering og kapasitetsøkning i spesialisthelsetjenesten og i forhold til kommunene.

Styrking av rusfeltet er høyt prioritert av Regjeringa. Som varslet i Regjeringas tiltredelseserklæring vil vi legge fram en nasjonal forpliktende opptrappingsplan, med mål å samordne og forsterke innsatsen overfor rusmiddelavhengige. Gjennom denne planen tar vi sikte på å styrke hele bredden av tiltak når det gjelder forebygging, tiltak når det gjelder styrking og kvalitetssikring av behandlings- og rehabiliteringstilbud, og når det gjelder forskning. I dag behandler vi en rapport om tjenestetilbudet for dem som allerede har store problemer.

Jeg vil si at det likevel, i tillegg til å hjelpe rusmiddelmissbrukere, er et hovedmål å redusere rekrutteringa til misbrukergruppa. Jeg benytter derfor denne anledningen til å understreke betydningen av forebyggende tiltak også i praksis. Det ble som kjent bevilget 91,5 mill. kr ekstra til styrking av rusomsorgen gjennom tilleggsproposisjonen til statsbudsjettet for inneværende år. Det skal gå til legemiddelassistert rehabilitering, slik flere har vært inne på, og nødvendig tannbehandling for rusmiddelmissbrukere som i dag ikke får det. Og det tror jeg er et større problem enn mange er klar over. Jeg ser problemet med at en del som skal inn i LAR, venter for lenge. Jeg ser at det er problemer knyttet til oppfølginga etterpå. Det tar Regjeringa på største alvor, og det jeg nå har skissert, er et første trinn i Regjeringas arbeid med en opptrappingsplan for rusfeltet.

Som kjent finansierer kommunene sin innsats gjennom de frie inntektene, og Regjeringas økning av kommuneramma er derfor et bidrag til at kommunene får bedre muligheter til å løse sine oppgaver. Etter at Riksrevisjonen foretok sin kartlegging, har Sosial- og helsedirektoratet bl.a. utarbeidet en rapport der de har flere forslag til en kvalitetsstrategi for rusfeltet. Jeg vil understreke at oppfølginga av dette vil være en viktig satsing for Regjeringa framover. Som kjent er det slik at ved rusreformen som ble gjennomført med virkning fra 1. januar 2004, overtok staten ved de regionale helseforetakene ansvaret for å yte tverrfaglig, spesialisert behandling for rusmiddelmissbrukere. Reformen gav personer med rusmiddelproblemer pasientrettigheter på linje med andre pasienter, slik flere har vært inne på, og det er grunn til å si at det etter dette har vært en klar økning i antall henvisninger til tverrfaglig, spesialisert behandling for rusmiddelmissbruk. Med rusreformen har både sosialtjenesten og fastlegen adgang

til å henvise til behandling. Mye tyder på at dette har gitt en lavere terskel inn til behandling. Det er viktig å nevne at rett til individuell plan etter sosialtjenesteloven også ble lovfestet samtidig med iverksettelse av denne reformen. Reformen innebar ikke endringer i kommunenes oppgaver. Den kommunale sosialtjenestens helhetlige ansvar for tiltak for rusmiddelmissbrukere er som kjent videreført. Det er mitt håp at styrkingen av spesialisthelsetjenesten også skal gi grunnlag for å styrke kommunenes viktige arbeid.

Evalueringen av rusreformen vil bli lagt fram ved utgangen av dette året, og vil gi svar på om rusmiddelmissbrukere har fått et bedre og mer helhetlig tilbud som følge av reformen, og herunder også hvordan samhandlinga med kommunene fungerer.

Jeg vil i det videre arbeidet være særdeles opptatt av det flere talere også har vært opptatt av her i dag, nemlig samhandlinga mellom de ulike tjenestenivåene. Det er vi helt avhengig av hvis vi skal lykkes på dette området. Jeg er også helt enig i komiteens påpekning av at de som har krav på individuell plan, må få sikret dette. Vi vil prioritere oppfølginga av det.

Det er en veldig sterk sammenheng mellom rusmiddelproblemer og psykiske lidelser. Mellom 50 og 80 pst. av dem som får behandling for rusmiddelavhengighet, har også psykiske lidelser. Det illustrerer at disse personene har behov for et helhetlig og samlet tilbud. At den enkelte kan få opprettholde arbeidet og at et boligtilbud er til stede, er viktig, og er avgjørende for at rusmiddelmissbrukere skal kunne rehabiliteres. Jeg vil bidra til at oppfølginga av kommunenes rusarbeid kobles sammen med det arbeidet vi nå gjør med handlingsplanen mot fattigdom, strategien «På vei til egen bolig», stortingsmeldinga om arbeid, velferd og inkludering, opprettelsen av ny arbeids- og velferdsforvaltning – ett sted og én person å forholde seg til, ikke mange ulike etater – og ikke minst Opptrappingsplanen for psykisk helse.

Riksrevisjonen har med rette påpekt at det er mangler ved statistikk og styringsinformasjon om de kommunale tjenestene knyttet til disse menneskene. Som departementet har vist til i tilbakemeldinga til Riksrevisjonen, er det en utfordring at det ikke finnes en entydig definisjon av begrepet «rusmiddelmissbruker», og som gjør det vanskelig å innhente nødvendig informasjon. Men selv om dette er vanskelig, er jeg helt enig med Riksrevisjonen og komiteen i at vi må gjøre det vi kan for å utøve mer systematikk og kunnskap i det kommunale arbeidet. I samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet vil jeg legge stor vekt på å utvikle veiledningsverktøy, modeller og opplegg som gjør at kommunene skal kunne oppnå dette. Jeg kan informere Stortinget om at Sosial- og helsedirektoratet allerede i vinter kommer til å gi ut en ny veileder for kommunale rusmiddelpolitiske handlingsplaner, og det vil være ett av flere viktige verktøy for kommunene for å systematisere sitt arbeid med oppfølging av rusmiddelmissbrukere.

Avslutningsvis vil jeg si at jeg synes Riksrevisjonens rapport og komiteens merknader danner et viktig grunnlag når Regjeringa nå går videre med opptrappingsplanen overfor disse menneskene.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [12:11:54]: Jeg synes dette har vært en god debatt om et vanskelig tema. Hovedbalanseutfordringen er å finne skjæringspunktet mellom lovlig bruk av rusmidler og misbruk, og hvordan man skal bistå og hjelpe dem som har eller får et rusproblem gjennom sin omgang med rusmidler. Jeg synes i så måte at debatten i Stortinget har vært bra. Man har fokusert på at man i samlet flokk ikke er bedre enn det det svakeste ledd står for. Det tror jeg er viktig å holde i fokus. Det er kun slik man kan forbedre tjenesten totalt sett, og det vil igjen kunne hjelpe dem som har problemer med dette.

Når så representanten Hansen drar inn Fremskrittspartiets – som det hevdes – dobbeltmoral i forhold til avgift på rusmidler, blir jeg litt betenkt. Jeg er ganske sikker på at denne salen er bevisst på at hvis det er én person som til de grader har kjempet for dem som «sitter nederst ved bordet», som ble brukt som begrep her i stad, var det tidligere stortingsrepresentant John Alvheim. Det har aldri vært noen tvil om det. Hvis det er noen som har stått oppreist og kjempet den kampen, er det bl.a. John Alvheim. Han har gjort det med tyngde, han har gjort det med autoritet, og han har gjort det med respekt. Den koblingen representanten Hansen drog inn her i stad, synes jeg han burde holde seg for god til, hvis en ser på historikken og hva som har skjedd bl.a. for å hjelpe de svakeste av de svake.

Svein Roald Hansen (A) [12:13:38]: Jeg er helt enig i at representanten John Alvheim har uttrykt berettiget sinne og frustrasjon på vegne av mange av de svakeste av de svake. Men det er ikke John Alvheims bekymring for bl.a. rusmiddelmissbrukere som har vært Fremskrittspartiets ansikt når de har skullet tekkes andre velgergrupper, f.eks. de reisende eller de som ergrer seg over at avgiftene på polet er litt for høye. Det siste forslaget vi fikk, var altså at vi skulle få et kort med 18 000 kr hver som vi kunne bruke i utlandet. Fremskrittspartiet må snart venne seg til at de er et politisk parti, som ikke kan ha et janusansikt: ett ansikt når det gjelder rusomsorg, og et annet når det gjelder tilgang på alkohol.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [12:14:48]: For Fremskrittspartiet er det ett faktum som er viktig, og det er at det er stor forskjell på bruk og misbruk. Det er det tydeligvis ikke i Arbeiderpartiet.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5. (Votering, se side 1238)

S a k n r . 6

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av måloppnåelsen i kriminalomsorgen (Innst. S. nr. 37 (2005-2006), jf. Dokument nr. 3:14 (2004-2005))

Dagfinn Høybråten (KrF) [12:15:35] (ordfører for saken): Som saksordfører for Dokument nr. 3:14 for 2004–2005, Riksrevisjonens undersøkelse av målopp-

nåelse i kriminalomsorgen, vil jeg peke på noen hovedpoenger i denne saken.

Kriminalomsorgen har som hovedmål å gjennomføre varetektsfengsling og straffereaksjoner som er betryggende for samfunnet, og som motvirker straffbare handlinger. Det skal legges til rette for at lovbrøttere kan gjøre en egen innsats for å endre sitt kriminelle handlingsmønster. Formålet med Riksrevisjonens undersøkelse har vært å vurdere måloppnåelsen i arbeidet med straffegjennomføringen.

Undersøkelsen viser at straffegjennomføringen ikke fullt ut tilfredsstillende de mål og forutsetninger som Stortinget har satt om hurtig straffereaksjon og faglig innhold i soningen. Interne samordningsutfordringer, sviktende rutiner og manglende forvaltningssamarbeid vanskeliggjør rehabiliteringsprosessen for de straffedømte.

En samlet komitee er bekymret over disse funnene. Vi merker oss også at Justisdepartementet ser alvorlig på funnene i undersøkelsen og i sine kommentarer til rapporten forsikrer at man vil arbeide for å forbedre kvaliteten i kriminalomsorgen. Det er bra. Kristelig Folkeparti og komiteen mener at departementets holdning i denne saken er konstruktiv og nødvendig. Det er positivt at flere tiltak allerede er iverksatt, bl.a. for å styrke samarbeidet mellom ulike deler av forvaltningen og for å sikre tilstrekkelig kvalifisert bemanning i fengslene i årene framover. Det er viktig at kriminalomsorgen på alle nivåer arbeider aktivt for å nå de mål og forutsetninger som er satt av Stortinget. Det er også særdeles viktig for å gi den enkelte straffedømte best mulige forutsetninger for et liv uten kriminalitet etter endt soning.

Komiteen har også merket seg at det for framtiden skal utarbeides en bedre statistikk for tilbakefall til ny kriminalitet etter straffegjennomføring. Kunnskap og tilbakemeldinger fra slike undersøkelser vil danne et godt grunnlag for å forbedre og eventuelt korrigere innholdet i kriminalomsorgen. Det er etter komiteens mening svært positivt.

Komiteen anbefaler at Dokument nr. 3:14 for 2004–2005, Riksrevisjonens undersøkelse av måloppnåelse i kriminalomsorgen, vedlegges protokollen.

Berit Brørby (A) [12:18:09]: Jeg skal bare gi noen få kommentarer.

Komiteen har merket seg at Riksrevisjonens undersøkelse om måloppnåelse i kriminalomsorgen bl.a. viser at straffegjennomføringen ikke fullt ut tilfredsstillende de mål og forutsetninger som Stortinget har satt om hurtig straffereaksjon og faglig innhold i soningen. Det er også påpekt en del andre ting, bl.a. at interne samordningsutfordringer, sviktende rutiner og manglende forvaltningssamarbeid vanskeliggjør rehabiliteringsprosessen for de straffedømte. Dette ser komiteen på med bekymring.

Komiteen har videre merket seg at Justisdepartementet ser alvorlig på funnene i undersøkelsen og i sine kommentarer til rapporten forsikrer om at man vil arbeide for å forbedre kvaliteten i kriminalomsorgen. Komiteen mener at departementets holdning i saken er svært konstruktiv og nødvendig. Det er positivt at flere tiltak allerede er

iverksatt, bl.a. for å styrke forvaltningssamarbeidet og for å sikre tilstrekkelig kvalifisert bemanning i fengslene i årene framover.

Det er viktig at man på alle nivåer i kriminalomsorgen arbeider aktivt for å nå de mål og forutsetninger som er satt av Stortinget. Ikke minst er dette viktig for å gi den enkelte straffedømte best mulige forutsetninger for et kriminalitetsfritt liv etter endt soning.

Det er etter komiteens mening svært positivt at det for framtiden skal utarbeides bedre statistikk for tilbakefall til ny kriminalitet etter straffegjennomføring. Kunnskapen som slike undersøkelser vil gi, danner et godt grunnlag for å forbedre og eventuelt korrigere innholdet i kriminalomsorgen. Derfor er vi meget tilfreds med de svarene som Justisdepartementet så langt har gitt.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [12:20:41]: Den type revisjon som her er lagt fram, er en god ting for Stortinget bl.a. å bruke som en del av sitt arbeidsverktøy i det videre arbeidet innenfor de ulike sektorene som Riksrevisjonen går igjennom. I så måte er det fornøydlig og behagelig å ha noen som kan se inn i systemet med et objektivt fokus, nettopp for å utfordre Stortinget og departementene på om de i fellesskap oppnår den funksjonaliteten som er hensikten med de forskjellige håndgrep som Stortinget gjør i forhold til departementene og andre som er involvert i dette. Det betyr også at dette er en pekepinn på hvor treffsikker man er. Jeg registrerer, som også representanten før meg var inne på, at departementet heldigvis tar dette på alvor. Det er klart at skal man få noe til, er man avhengig av gjensidig respekt, og at man ser henimot en forbedring, som igjen vil tjene det man ønsker å oppnå.

Fremskrittspartiet har påpekt noen momenter i denne saken, bl.a. bruk av programarbeid. I rapporten påpekes det også at det ikke er slik at programarbeid nødvendigvis fullt ut treffer målgruppen sin. Det er også et faktum at den forrige justiskomiteen var opptatt av programarbeid og hvordan man brukte det. Brukte man det som et politisk virkemiddel for faktisk å hjelpe, eller var det også andre motiver inne i dette? Når vi ønsker å bruke programarbeid, er det for å hjelpe de innsatte, slik at de kan komme tilbake til det ordinære samfunnet som gjengs mennesker, og at de i så måte kan avslutte sin kriminelle karriere. Ingenting ville være bedre enn det, verken for dem som begår kriminalitet, eller for samfunnet for øvrig, og kanskje ikke minst for pårørende til folk som omgås kriminelle eller som lever et kriminelt liv.

En annen ting som Fremskrittspartiet også har vært opptatt av i denne saken, er bruk av friomsorgskontorene og konfliktrådsmedling. Det påpekes her bl.a. at man synes at det ikke i stor nok grad fungerer i forhold til hensikten. Det bør være et alvorlig varsel etter mitt skjønn. Hvis man ønsker å ha denne typen tiltak, må vi påse at de faktisk virker i henhold til intensjonen. Det er jo det som gir legitimitet ute i samfunnet. Hvis vi ønsker at denne typen tiltak skal kunne brukes, er vi avhengig av at man har forståelse for det også utenfor denne salen. Hvis ikke, vil vi etter hvert få et problem og kanskje bli utfordret til å fjerne tiltak som ellers er gode. Derfor er det viktig at man

fokuserer på dette, og sørger for å justere noe der det er behov for det.

En annen ting som påpekes fra Riksrevisjonens side, er planarbeid. Personlig tror jeg at et godt analytisk arbeid i forhold til hva man ønsker å oppnå, gode planer for å sikre at man faktisk kommer dit man skal komme, er en suksessfaktor. I så måte synes jeg det er bra at Riksrevisjonen gjennom de opplysningene som er innhentet, påpeker at her er det også et vesentlig potensial for forbedring.

Som jeg nevnte i forrige sak, er det slik at det er det svakeste leddet som avgjør i hvor stor grad man oppnår suksess eller ikke. Dette er et fagområde som er vanskelig, sammensatt og utfordrende i mange sammenhenger. Det er politisk spennvidde i det, og slik skal det sikkert være. Selv om vi nok alle har et felles mål om at vi skal redusere kriminaliteten, er tilnærmingen til å gjøre det ganske forskjellig.

Hvis man nå løfter blikket over det og tenker at det primære skal være å hjelpe folk til å komme ut av kriminalitet, er dette dokumentet fra Riksrevisjonen veldig bra. Det påpeker styrker og svakheter, og det er med og gir oss et signal om hva man bør gjøre videre.

På bakgrunn av dette tar jeg opp Fremskrittspartiets forslag.

Presidenten: Representanten Jan Arild Ellingsen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Magnhild Meltveit Kleppa (Sp) [12:25:12]: Senterpartiet er med i den felles komitemerknaden som omtaler denne rapporten. Eg føler likevel behov for å koma med ein kort merknad.

For det fyrste peikar sjølve rapporten på alvorlege utfordringar når det gjeld både samordning, sviaktande rutinar og manglande samarbeid. For det andre er det veldig gledeleg at Justisdepartementet tek denne rapporten så alvorleg. Det skulle for så vidt berre mangla, men det er likevel kjekt å konstatera at slik er det. Det er òg godt å veta at landet har ein justisminister som kjenner dette feltet, og som vi slepp å vera i tvil om kjem til å følgja opp med ytterlegare tiltak i forhold til dei som allereie er sette i gang.

Så peikar komiteen på kor viktig det er å gi den enkelte straffedømde best moglege føresetnader for eit kriminalitetsfritt liv etter soning. Det er veldig vesentleg, og det er store utfordringar der òg for Regjeringa.

Det som likevel fyrst og fremst fekk meg til å ta ordet, er Framstegspartiet sin merknad. Der skriv Framstegspartiet i innleiinga at det manglar «en gjennomgående helhetstenkning». På dette feltet finn Framstegspartiet det nødvendig å påpeika det. Og så har Framstegspartiet sjølv – når ein samanliknar den førre saka og denne saka – nettopp vist at dei står i ei særstilling i Stortinget når det gjeld manglande heilskapstenking. Eg tenkjer altså på det Framstegspartiet seier i den førre saka om at det er viktig med tiltak som hindrar at vi får fleire rusmiddelmissbrukarar, og så på justispolitisk talsmann sitt forsvar for Framstegspartiet sin alkoholpolitikk. Det kan ikkje ha gått Framstegspartiet forbi at internasjonale forskarar har på-

vist sammenhengen mellom tilgangen på alkohol og valds- og kriminalitetsstatistikken. Eg viser bl.a. til ein omfattande studie, lagt fram av 16 internasjonale forskarar, som heiter «Alkohol er mer enn en vare», der det blir påpeika at det viktigaste tiltaket for å hindra at vi får fleire misbrukarar, og for å redusera vald og kriminalitet, nettopp er å innsjå at alkohol er meir enn ei vare, og å føra ein restriktiv alkoholpolitikk.

Eg må faktisk òg få gi justispolitisk talsmann i Framstegspartiet eit velmeint råd: Ikkje skyv John Alvhheim føre i denne saka. Det er ikkje tvil om at John Alvhheim stod på barrikadane for svake grupper og enkeltpersonar som treng oppfølging i dette samfunnet, men det er heller ikkje tvil om at John Alvhheim aldri stod på barrikadane for Framstegspartiet sin alkoholpolitikk.

Statsråd Knut Storberget [12:29:41]: Man skvetter litt som ny statsråd når man hører at Riksrevisjonen har merknader eller oppfatninger om driften i den sektoren man er satt til å styre. Vi tenker alltid på bilag. Men jeg må si, som flere talere har vært inne på, at denne type revisjon hilser jeg hjertelig velkommen. Det er nettopp denne type revisjon vi trenger mer av.

Jeg skulle ønske at flere kunne delta i en så viktig debatt som lanseres her i dag, både om rus og ikke minst om kriminalomsorgen. Dette er jo hovedutfordringene vi står overfor når det gjelder å bekjempe norsk kriminalitet.

Den viktigste målestokken på om vi lykkes, er det som departementet og Regjeringa nå jobber hardt for å få til å kartlegge og bringe på det rene, nemlig svaret på spørsmålet: Lykkes vi virkelig med de tiltakene som settes i verk overfor dem som domfelles for kriminelle handlinger, eller er det slik at nærmere 60–70 pst. av dem som møter samfunnets reaksjon, faktisk kommer igjen i løpet av ganske kort tid, som gjengangere, og at man faktisk også ser – jeg skal være ærlig og si det – at de tiltakene som samfunnet setter i verk, egentlig bidrar til å gjøre situasjonen verre, ikke bare for de domfelte, men også for de fornærmede og for det samfunnet som forventer at reaksjonene skulle forårsake mindre kriminalitet?

Det er et kjempetankekor for oss som jobber med kriminalitetsbekjempelse, at mye av det vi gjør, på mange måter ikke evner å løfte de som begår kriminelle handlinger, ut av den sausen de har sauset seg inn i. Derfor er dette et av Regjeringas viktigste satsingsområder. Dette handler faktisk om å gjøre bruk av offentlige ressurser mer effektivt og få resultater som gagnar også de fornærmede, de som er ofre for kriminalitet.

Det som er fint med en slik debatt, er også at vi får oppmerksomheten bort fra den tenkinga i kriminalomsorgen som handler om at vi nærmest skal summere antall år, måneder eller dager, at det er det saliggjørende, og at de som roper om strengest straffer, er de som når lengst i kriminalpolitikken. For slik er det jo ikke! Det er slik som både komiteen og Riksrevisjonen har påpekt, at her er vi nødt til i mye større grad å tenke på innholdet og hva som faktisk skal møte den som er domfelt.

Regjeringa legger til grunn at noe av det viktigste vi kan gjøre nå når det gjelder å bekjempe kriminelle hand-

linger og få ned kriminaliteten, er å løfte gjengangergruppa slik at man faktisk får dem ut av kriminell adferd. Det handler ikke om lange fengselsstraffer, men det handler om innholdet i fengselsstraffene. Derfor gir vi det økt oppmerksomhet.

Det som nå kommer fra Riksrevisjonen, er et nyttig innspill og en nyttig revisjon som vi skal ha med oss i det politiske arbeidet. Jeg understreker: Dette er noe vi tar på alvor og noe vi syns er særdeles viktig, også for å bevege dette politiske området over fra bare å være styrt ut fra dagsaktuelle hendelser, for det er gjerne da kriminalpolitiske debatter dukker opp. Vi trenger å endre kriminalomsorgsdebatten fra å være hendelsesstyrt til å være kunnskapsstyrt. Det er grunn til å rose Riksrevisjonen. Det er også grunn til å rose komiteen, Stortinget og for så vidt alle dem som har hatt ordet, for at man faktisk velger å legge seg på en kunnskapsstyrt linje.

Jeg er bekymret for det fokuset vi – alle partier – har hatt når det gjelder kriminalomsorgen i løpet av de siste årene, hvor vi måler vellykkethet ikke bare i strenge straffer, men også ved kvantitativt å telle antallet soningsdøgn og telle hvor lang soningskøen er. Det er avgjørende viktig for Regjeringa å få ned soningskøen, men vi vil lure oss selv hvis vi tror at det er det eneste saliggjørende når det gjelder å gjøre noe med kriminelle handlinger. Derfor har Regjeringa valgt en strategi som nettopp skal bidra til å få ned soningskøen, fordi vi tror at det faktisk også vil bidra til at vi får økt politisk og ressursmessig oppmerksomhet på innholdet i soninga.

Det står 2 483 domfelte i kø for å komme inn i norske fengsler. Det er en helt uakseptabel situasjon, først og fremst for dem det gjelder, for ikke å glemme dem som er fornærmet for kriminalitet, men også fordi vi politisk sett ikke evner å få oppmerksomhet på det bl.a. Riksrevisjonen peker på om programsatsing, innholdet i soning, forvaltningssamarbeid og spørsmålet om å gjøre hele sektoren mer kunnskapsstyrt.

Det er dessuten slik at vår erfaring er at en rask reaksjon etter kriminelle handlinger er langt viktigere enn nødvendigvis en streng reaksjon. Kommer reaksjonen først to–tre år etter, sier det seg selv at 17-åringer som begår forbrytelser, får svært lite ut av reaksjonen om de skulle møte denne reaksjonen når de er tyve år og godt inne i f.eks. et studium eller et nytt arbeid. Derfor har Regjeringa valgt allerede i tilleggsproposisjonen nå i fjor høst å satse sterkt på å utarbeide nye soningsplasser som skal bidra til å få soningskøen ned i år. Det er vår ambisjon at soningskøen skal mot null, den skal nullstilles, i løpet av denne fireårsperioden vi nå er inne i.

Jeg vil også peke på at Regjeringa ønsker seg og vil sette i verk tiltak for å få flere reaksjoner over i alternative tiltak. Der merker jeg meg Fremskrittspartiets innspill i debatten om særlig konfliktråd og samfunnsstraff. Det er viktige innspill. Det er viktige innspill av den grunn at vi står samlet i Stortinget om at vi skal satse på alternative straffereaksjoner. Derfor skaper vi legitimitet og aksept ute i opinionen for å kunne gjøre det. Det er straffereaksjoner som kan gi bedre resultater og færre gjengangere enn tradisjonell straff, altså fengselsstraff.

Derfor er representanten Ellingsens påpekning om at vi må sikre at også befolkninga følger med, og at vi har legitimitet ute, viktig. Vi er nødt til å sikre oss når vi nå tar i bruk samfunnsstraff og konfliktråd ganske så omfattende, at det faktisk går på skinner, at man får det resultatet man skal ha, og at man har gode kontrollmekanismer rundt det.

I løpet av det året vi har bak oss, og det vi nå er inne i, er vi i ferd med å få et massivt økt volum når det gjelder samfunnsstraffreaksjoner og også konfliktråd.

Jeg vil også vise til at Regjeringa har valgt å igangsette bygging av Halden fengsel, som vil gi 251 nye fengselsplasser i løpet av 2009, hvis alt går som planlagt. Det vil også kunne avhjelpe situasjonen i forhold til den gruppa som vi ikke har noe annet alternativ overfor enn fengsel.

Derfor vil jeg bare kvittere fra Regjeringas side at dette er en type revisjon som vi syns er nyttig, og som vi merker oss, og som også samsvarer i stor grad med hva som er den nye regjeringas planer på feltet.

T h o r b j ø r n J a g l a n d hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6. (Votering, se side 1238)

S a k n r . 7

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av effektiviteten i straffesakskjeden (Innst. S. nr. 38 (2005-2006), jf. Dokument nr. 3:15 (2004-2005))

Dagfinn Høybråten (KrF) [12:37:51] (ordfører for saken): Dokument nr. 3:15 for 2004-2005 om Riksrevisjonens undersøkelse av effektiviteten i straffesakskjeden har sin bakgrunn i at justiskomiteen i forbindelse med behandlingen av St.prp. nr. 1 for 2002-2003 uttalte at det er avgjørende med rask og riktig reaksjon overfor lovbruterne. Dette krever en velfungerende straffesakskjede hvor tiden fra anmeldelse til dom og fullbyrdelse av straff er kortest mulig.

Riksrevisjonen har derfor i sin rapport foretatt en undersøkelse av effektiviteten i straffesakskjeden. Undersøkelsen er gjennomført på bakgrunn av 311 utvalgte straffesaker hvor det falt dom i 2003. I rapporten avdekkes det betydelige mangler når det gjelder å overholde tidsfristene som lovgiver har satt til politi og påtalemyndighet, domstoler og kriminalomsorg. I mange tilfeller overskrides tidsfristene i én og samme sak av flere aktører i den samlede kjeden. Denne forsinkelsen kan følgelig bli betydelig for de mennesker som saken gjelder. Det er alvorlig.

En samlet komite finner dette svært uheldig. Vi har forståelse for at rettsstatens krav til rettssikkerhet og forsvarlighet i enkelte tilfeller kan begrunne at fastsatte saksbehandlingsfrister overskrides. Vi har også merket oss at både Riksrevisjonen og Justisdepartementet stiller spørsmål ved om funnene i undersøkelsen fullt ut er represen-

tative for saksbehandlingen i straffesakskjeden. Det har skjedd mye på feltet. I 2003 gjennomførte man politireformens fase I, det har kommet et nytt saksbehandlingssystem i domstolene, og man hadde betydelige driftsproblemer med politiets saksbehandlingssystem.

Dette er sikkert viktige merknader, men det svekker ikke det inntrykk som rapporten viser, og komiteen mener derfor likevel at funnene i undersøkelsen gir grunn til bekymring og grunn til en fortsatt sterk fokusering på måloppnåelsen på dette punktet. Det er derfor bra at departementet melder at de har iverksatt flere tiltak for å sikre en mer effektiv saksbehandling i straffesakskjeden.

Etter komiteens mening er det nødvendig at samtlige aktører i kjeden søker å overholde de lovfestede saksbehandlingsfrister. Det er i den forbindelse bra at det vil bli utviklet IKT-systemer som gjør at man lettere kan avdekke fristoverskridelser i den enkelte sak og følge dette opp, og at man arbeider med å forbedre styrings- og rapporteringsrutinene.

Flere offentlige etater har de senere årene hatt et pågående arbeid med å redusere saksbehandlingstider og effektivisere saksflyt. I forvaltningen foreligger det etter hvert en betydelig kunnskap om hvordan man kan nå mål i forhold til dette. Jeg vil anmode Justisdepartementet og statsråden om å innhente disse erfaringene fra andre etater og se hvordan de kan brukes i det kontinuerlige forbedringsarbeidet som jeg er helt overbevist om at Justisdepartementet har på dette området.

Komiteen ber også departementet påse at arbeidet med å redusere saksbehandlingstiden i straffesakskjeden følges opp. Det kan i den forbindelse være behov for å gjennomføre nye undersøkelser i nær framtid for å vurdere resultatene av de tiltak som er og vil bli iverksatt.

Når Stortinget behandler en slik forvaltningsrevisjon, og det påpekes at tiltak er iverksatt og vil bli iverksatt, vil jeg understreke at på en del punkter vil det være naturlig at en kommer tilbake og ser om disse tiltakene faktisk har gitt effekt, eller om vi står på stedet hvil, eller sågar ikke går framover. I så måte har Riksrevisjonen en viktig oppgave, ikke minst innenfor dette som går på forvaltningsrevisjonen.

Berit Brørby (A) [12:42:07]: Det er ikke så mange kontroverser i kontrollkomiteen i sin alminnelighet og heller ikke i denne saken, men bare noen få kommentarer allikevel.

Riksrevisjonene har undersøkt effektiviteten i straffesakskjeden, og i de 311 utvalgte straffesakene hvor det falt dom i 2003, har det dessverre blitt avdekket betydelige mangler når det gjelder å overholde tidsfristene, som vi som lovgivere faktisk har pålagt dem. I mange tilfeller overskrides tidsfristene i én og samme sak av flere aktører i straffesakskjeden. Derfor blir det, slik saksordføreren sa, følgelig betydelig for dem saken gjelder. Dette mener komiteen er svært uheldig og alvorlig.

Både Riksrevisjonen og Justisdepartementet har også stilt spørsmål ved om funnene i undersøkelsen er fullt ut representative for saksbehandlingen i straffesakskjeden. Dette har vi merket oss.

(Brørby)

Saksordføreren nevnte den gjennomførte politireformens fase I, et nytt saksbehandlingssystem og større bruk av IKT-systemer som er utviklet de senere årene, som viktige virkemidler for å avdekke om fristene overholdes i straffesakskjeden.

Etter vår vurdering er det nødvendig at samtlige aktører i straffesakskjeden gjør alt de kan for å overholde de lovfestede saksbehandlingsfrister, selv om vi også ser at det kan være grunner til at saksbehandlingsfrister overskrides, rett og slett av rettsikkerhetsmessige grunner.

Vi ber også departementet påse at arbeidet med å redusere straffebehandlingstiden i straffesakskjeden følges opp. Derfor er det behov for nye undersøkelser i nær framtid. Etter det statsråd Storberget sa i sitt innlegg i forrige sak om at han faktisk ønsket seg flere revisjonsrapporter, og velger en veldig positiv tilnærming til at man avdekker funn som igjen, om nødvendig, kan endre kursen på dette viktige området, og de påpekningene som vår komite nå har gitt i denne saken, er det i grunnen bare for Riksrevisjonen å ta den utfordringen og følge opp med nye undersøkelser i nær framtid.

Jan Arild Ellingsen (FrP) [12:45:29]: Også dette synes jeg er en god og viktig sak å debattere. Jeg tror at saksordføreren hadde helt rett da han gikk gjennom saken og påpekte at det faktisk har skjedd en del siden de opplysningene man har brukt som bakgrunn, ble innhentet og fram til det som er realiteten i dag. Det tror jeg vi skal ta innover oss, at departementet her har jobbet godt og offensivt, samtidig som det er helt naturlig at man har denne typen gjennomganger for å vise oss hvor vi har et forbedringspotensial.

Det er et faktum at rettsstaten og rettsikkerheten til den enkelte er et av de bærende elementer i et godt og vel fungerende demokrati. Hvis vi ikke har tillit til straffesakskjeden – hva har vi da igjen? Dette er en av verdiene våre – en av de bærende verdiene i vårt åpne demokrati, som det er helt nødvendig at vi sikrer har tillit ute.

Etter mitt skjønn er dette en sak som ikke handler om å fordele politisk skyld, men om i fellesskap å finne gode løsninger. Det er altså slik igjen at dette er et produkt av det som Stortinget maktet å få til i fellesskap og på den måten sikre rettsikkerheten for den enkelte av oss. I den grad vi ikke klarer det, er vi sårbare, og det bør være et varsel i det som ligger her fra Riksrevisjonen.

Det er vel også slik at alle politiske partier i denne salen har et medansvar for de kvalitetene kjeden har, men også for det motsatte. Det skyldes bl.a. at det er ulikheter når det gjelder prioriteringer budsjettmessig. Det er klart at prioriterer man opp ett element innenfor denne kjeden et år, får man en ubalanse i forhold til de øvrige. Det er politikkenes vesen – på godt og vondt. Det betyr også at det derfor er bra at vi får rapporten tilbake, som utfordrer oss på konsekvensene av det vi står for politisk. I så måte synes jeg dette er bra.

Det kan være slik at Stortinget faktisk bør ta tak i dette i enda større grad og gå i seg selv og definere hva slags

type kriminalitet aksepterer vi ikke, hva må vi etter hvert lære oss å leve med, og gjennom det normsette hvor stort omfang skal det norske politiet ha, hvor stort omfang må domstolene ha for å følge det opp og hva må kriminalomsorgen ha for at man skal ha en gjennomgående helhet i straffesakskjeden. Det er mulig vi må dit – vi er ikke der i dag – og det må selvfølgelig drøftes, for det vil legge føringer på den politiske friheten igjen som vi må ta innover oss. Men det kan hende at Stortinget på sikt må gå den veien – rett og slett få en normfordeling mellom de ulike elementene innenfor straffesakskjeden.

Det er slik som saksordføreren og andre har påpekt, at tidsfrister er en faktor i dette. Det er kanskje noe av det aller viktigste. Det sier noe om at Stortinget er opptatt av tryggheten og muligheten til den enkelte, og vi utfordrer systemet til å leve opp til det. Det er helt rett, som representanten Brørby var inne på, at det er betydelige svakheter. Det er klart, som justisministeren var inne på i forrige sak, at det er uheldig at en ungdom blir gående i ett-to år og vente på dommen sin. Det er til de grader uheldig. Det er faktisk like uheldig at en person som er involvert i tung kriminalitet, får en redusert straffeutmåling fordi det går så lang tid før vedkommende blir dømt. Det bidrar faktisk til å trække på de pårørende igjen. Det er et like stort dilemma, for å bruke et slikt begrep, som det er at det går lang tid før en førstegangskriminell får sin straffereaksjon.

I så måte synes jeg det er veldig bra at Riksrevisjonen bl.a. sier:

«Riksrevisjonen vil imidlertid peke på at en hurtig reaksjon på voldshandlinger vil være riktig reaksjon i de fleste straffesaker både for offer, gjerningsperson og samfunnet for øvrig.»

Jeg mener helt klart at det er rett, uavhengig av om det gjelder en 17-åring som gjør noe dumt for første gang, eller om det gjelder en profesjonell kriminell. De og samfunnet har behov for at de skal håndteres på en måte som gagnar samfunnet, og som viser at en slik atferd er uakseptabel, men at vi bruker ulikhetene som ligger i systemet vårt.

Det er også slik at den nye justiskomiteen nylig har hatt møte med Riksadvokaten om framdrift i forhold til påtalemyndigheten. Der er det gjort en betydelig jobb, og jeg regner også med at justisministeren kommer til å si noe om det i sitt innlegg i denne saken. Det har skjedd ting, og det er også slik, har i alle fall jeg oppfattet, at man ønsker å satse videre på dette.

Avslutningsvis vil jeg at Fremskrittspartiet her har to forslag. Det ene gjelder ordningen med fritt advokatvalg. Det er nok nyanser i denne salen med hensyn til hva man synes er fornuftig. Men vi har en utfordring i forhold til at en del, for å bruke et forslitt begrep, «kjendisadvokater» legger store føringer på når en rettssak kan avholdes. Det er slik at man i dag kan velge advokat fritt selv, men det har en pris i forhold til tiden og framdriften i den enkelte sak. Noe av intensjonen med vårt forslag her er at man kanskje kan skue hen mot den svenske modellen, som i korte trekk går ut på at de advokatene som er ledige den dagen saken går, har man adgang til å velge mellom. Vi

ønsker at man skal se på dette og vurdere den løsningen eller tilsvarende løsninger.

En annen ting er det som jeg var inne på i stad, nemlig å se på helheten i kjeden. Som jeg sa, så lenge det er politiske ulikheter i prioriteringer, vil vi få propper som flyttes fra punkt til punkt avhengig av hva slags politisk flertall man har. I denne perioden er det vel i og for seg overflødig å bekymre seg for det, siden vi har et flertall som kommer til å gjøre det de ønsker.

Vi ønsker at man skal ha en helhetlig gjennomgang. Det er slik at Riksrevisjonen har påpekt en del som ligger noe tid tilbake, og formålet for oss alle, jf. forrige debatt, må jo være at helheten er så god som mulig.

Da tar jeg opp våre forslag.

Presidenten: Representanten Jan Arild Ellingsen har tatt opp de forslag han refererte til.

Statsråd Knut Storberget [12:51:49]: På samme vis som under forrige sak er dette også nyttig revisjon for alle aktører i strafferettskjeden – helt åpenbart. Vi merker oss både komiteens merknader og ikke minst det som ligger i bunnen fra Riksrevisjonen.

Det er to typer revisjon vi har en sterk fokusering på når det gjelder strafferettskjeden, som jeg syns det er grunn til å stoppe opp ved under denne debatten. Begge er forankret i politiets virksomhet.

Det første gjelder de sakene som politiet får inn på sine bord og som man på bakgrunn av enten anmeldelse eller offentlig påtale faktisk klarer å drive etterforskning i. Der har Riksrevisjonen påpekt helt riktig at vi sliter i forhold til saksbehandlingstid.

Det andre forholdet, som også er viktig, er at det fortsatt er slik at mange saker ikke kommer på politiets bord. Når det gjelder vinningskriminalitet her i Oslo f. eks., vet vi at under 5 pst. oppklares. Mye av det forblir mørketall. De fleste – over 90 pst. – av dem som utsettes for voldtekt i Norge, opplever aldri at det blir avsagt noen straffedom. Det er klart at det også er et aspekt vi ikke må glemme når vi skal vurdere effektiviteten av hele strafferettspleien, nemlig at det faktisk finnes store mørketall som man aldri får inn i strafferettspleien, og som man aldri får reagert imot. Derfor har Regjeringa iverksatt flere tiltak for å øke oppklaringsprosenten når det gjelder en rekke typer forbrytelser og forseelser. Særlig har vi nå i høst satset i forhold til Økokrim, hvor det er store mørketall når det bl.a. gjelder hvitvaskingsmeldinger som kommer inn, og har styrket bemanningen for å drive etterforskning i forhold til det.

Vi mener det nå er riktig å styrke politiinnsatsen rettet inn mot den vold som skjer i nære relasjoner, hvor vi også åpenbart har store mørketall, og som aldri blir gjenstand for måling av noen i forhold til saksbehandlingstid. Det er også flere andre områder det er grunnlag for å trekke fram.

Når det gjelder de mer målbare størrelser vi står overfor når politiet først får sakene inn på sine bord, så er det grunnlag for å gi ros til den forrige regjering for det arbeid – den debatt og den politiske satsing – som er gjort. Det ville ha vært for frekt fra min side å si at alt lykkes for

den nye regjering i forhold til utviklingen av straffesakskjeden, for vi ser nå at den innsats som er gjort i løpet av de siste årene, har båret frukter. Dette gir gode signaler om at den politireformen som ble igangsatt, og som har vært under hard ild, faktisk nå er i ferd med å konsolidere seg og gi gode resultater, ikke bare i forhold til saksbehandlingstid, men også ved at man retter blikket inn mot nye kriminalitetstyper der man tidligere ikke var i stand til å drive etterforskning – bl.a. i Agder med et prosjekt om vold mot barn i nære relasjoner, som jo er svært vanskelig saker – og vi ser Økokrims satsing i flere politidistrikter, hvor man virkelig har tatt grep.

Går vi inn og ser på saksbehandlingstida og hvordan den har utviklet seg, noe som også Riksrevisjonen har vært inne på, ser vi svært gode resultater nå ved årsskiftet. Det er grunn til å gi ros til de aktørene i politiet og i påtalemyndigheten som har brakt fram nettopp slike resultater.

Når det gjelder den alminnelige saksbehandlingstida for straffesaker, var den i 2004 på 153 dager. I 2005 var den nede i 128 dager, og vi vet at den er på vei ned og er i ferd med å nå akseptable måltall. Men, som det er påpekt, en del saker må nødvendigvis ta lengre tid. Etterforskningen kan være komplisert, og vi kan heller ikke prute på rettssikkerheten når det gjelder dette.

Når det gjelder saksbehandlingstida for voldssaker, hvor Stortinget har satt en klar frist på 90 dager, ser vi at den i 2004 var på 141 dager, og i 2005 var den på 99 dager. Jeg har fått opplyst av Riksadvokaten at i løpet av siste halvår i 2005 var behandlingstida for voldssakene nede i 80 dager, altså godt innenfor fristen. Det er godt å se at nyttig arbeid både fra den tidligere regjeringa, fra departementet og fra politiet nå bærer frukter.

Det som også er interessant, er spørsmålet om oppklaringsprosent. Når man behandler sakene raskere, betyr det at man oppklarer færre og henlegger flere? Det har vært en påstand i kriminalpolitisk debatt, og det vil bli spennende å se på utviklingen når det gjelder oppklaringsprosenten. Den er for lav, men samtidig gjør vi oss spennende erfaringer, fordi man i de distriktene hvor man har rask saksbehandlingstid, også har høyere oppklaringsprosent. Og det er interessant. Det kan være sånn at når man får effektivisert sitt arbeid med straffesaker og får ferske bevis, så er det også et argument og en hjelp til at man faktisk får oppklart saken. Det er enklere for vitner å huske hva som har skjedd når man umiddelbart blir avhørt, enn om man skulle bli avhørt ett år etter hendelsen. Vi har flere eksempler på at det synes som om oppklaringsprosenten faktisk stiger i de distriktene hvor man har raskere saksbehandlingstid. Det er grunnlag for å peke på at dette også bidrar til at vi får oppklart mer når det gjelder kriminalitet, og sånn sett da også får reagert bedre, slik at vi i sum kan få ned kriminalitetstrykket. Det er dette som altså er bakgrunnen for at Regjeringa velger å legge avgjørende vekt på at vi må fortsette arbeidet med å få en effektiv straffesaksbehandling.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7. (Votering, se side 1238)

S a k n r . 8

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av materiellinvesteringsprosjekter i Forsvaret (Innst. S. nr. 39 (2005-2006), jf. Dokument nr. 3:16 (2004-2005))

Svein Roald Hansen (A) [12:58:31] (ordfører for saken): Forsvaret var gjenstand for betydelig oppmerksomhet i kontroll- og konstitusjonskomiteen i forrige stortingsperiode. Den saken vi nå behandler, er en ny bekreftelse på at det har vært nødvendig. Denne rapporten avdekker mangler i styringsrutiner og ledelse gjennom mange år.

Riksrevisjonens rapport Dokument nr. 3:16 for 2004–2005 gjelder avvik i materiellinvesteringsprosjekter med hensyn til leveringstid, kostnader og kvalitet. Av de 19 prosjektene som er undersøkt, er leveringen i hele 15 av prosjektene forsinket med minst ett år. I sju av disse 15 er forsinkelsen på fire år eller mer.

Ett av prosjektene, «Pansrede brukte spesialkjøretøy», skulle vært slutført i 1998. Ved årsskiftet 2004/2005 var bare 200 av 500 kjøretøy levert. Etter de justerte planene skal resten bli levert i 2007. Det innebærer en forsinkelse på åtte år.

Hele ni av de 19 prosjektene er fortsatt ikke fullført, og det er bare to av disse som hadde leveringsår 2004 – alle de andre skulle vært levert for fem til seks år siden.

Like alvorlig som forsinkelsene er kostnadsoverskridelsene. I åtte av de 19 prosjektene har kostnadene økt i forhold til den opprinnelige planen, og i fire av disse er kostnadsoverskridelsene på 50 pst. eller mer.

Hadde avvikene enda stanset med dette. Men i tillegg viser undersøkelsen at materiellet oppfyller de kvalitetskrav som er satt, i bare seks av de ti prosjektene hvor det er har vært mulig å vurdere kvaliteten.

Det groveste tilfellet i så måte må sies å være anskaffelsen av luftvarslingsradar til kystvaktfartøyene. Radaren skulle øke sikkerheten ved helikopteroperasjoner i mørke og i dårlig vær. Det gjorde radaren ikke. Etter at den var innkjøpt, viste det seg at den slett ikke fungerte tilfredsstillende under slike forhold. Så erkjenner også Sjøforsvarets forsyningskommando, som anbefalte den valgte radararten, at organisasjonen manglet oversikt over de flyoperative og sikkerhetsmessige behovene som helikopteroperasjoner til sjøs krever.

Riksrevisjonens undersøkelse gir dessverre ikke svar på det mysterium det må sies å være at Sjøforsvarets forsyningskommando ikke skaffet seg den nødvendige oversikt over kravene før den valgte radarart.

I innstillingen understreker komiteen forsvarsledelsens ansvar for at prosjektorganisasjonen har den kunnskap og kompetanse som er nødvendig for å foreta de innkjøp den er satt til å foreta. Det som er skjedd i dette tilfellet, og i flere av de andre prosjektene som er undersøkt, er i realiteten en ledersvikt av ganske alvorlig karakter – og det i en organisasjon som til de grader er ledelsesorientert og hierarkisk, som Forsvaret er og må være.

Forsvarsdepartementet sier i sin kommentar til undersøkelsen at de til dels omfattende avvikene kan forklares

med svakheter i styringsprosessen, både på overordnet nivå og i prosjektorganisasjonen. Det påpekes også fra departementets side at noen av avvikene, både i kostnader og leveringstid, skyldes at det er foretatt endringer i prosjektene underveis. Det er sikkert riktig, og i noen tilfeller er det sikkert også nødvendig, bl.a. ut fra teknologisk utvikling o.l., men da er det også viktig at slike endringer dokumenteres og begrunnes gjennom prosjektets gang, slik også departementet sier seg enig i. Da må vi forvente at dette innføres som rutine heretter.

Når vi har forsinkelser på opptil åtte år, må det også sies at hvis årsaken til så store forsinkelser skulle være endringer i bestillingene underveis, reiser det spørsmål om kvaliteten på investeringsbeslutningen i første runde, om den har vært god nok. Når det er behov for så omfattende endringer underveis at innkjøpene forsinkes med flere år og fordyres med inntil 50 pst., må i hvert fall endringene og grunnlaget for endringsbeslutningene dokumenteres grundig.

Komiteen har merket seg at Forsvarets felles prosjektstyringssystem, PRINSIX, skal gi en enhetlig og effektiv styring av investeringene, bl.a. gjennom klargjøring av ansvarsforholdene. Systemet ble introdusert på midten av 1990-tallet, og burde altså ha bidratt til at man unngikk de store avvikene som denne undersøkelsen har avdekket. Det er derfor grunn til å være bekymret for om de forbedringer dette systemet skal gi, er tilstrekkelige. Nå skal det legges til at det nye systemet, PRINSIX, først ble operativt fullt ut fra oktober 2005. Det gjenstår altså å se om det oppfyller forventningene, slik også komiteen peker på i innstillingen. Formuleringen «det gjenstår å se» uttrykker altså en viss skepsis. Det har åpenbart tatt lang tid å utvikle dette systemet, og i mellomtiden er det gjort mange og grove feil i forbindelse med omfattende og viktige materiellinvesteringer, som har betydd både forsinkelser og kostnadsoverskridelser.

La meg understreke det komiteen sier til slutt i sin innstilling. Vi forutsetter at forbedring av prosedyrer for investering i forsvarsmateriell vil være et viktig tema i den saken Stortinget har bedt Regjeringen legge fram, og som skal synliggjøre hvordan styringen med Forsvarets økonomi skal gjenvinnes. Jeg er sikker på at både forsvarsministeren og forsvarssjefen merker seg alvoret i dette, også med bakgrunn i den revisjonsrapporten vi nå behandler.

Inge Ryan (SV) [13:04:25]: Jeg vil fullt og helt slutte meg til den skarpe kritikken som saksordføreren kom med i sitt innlegg. Når jeg velger å ta ordet, er det fordi denne saken har et alvor over seg som gjør at også vi fra SV ønsker å utdype lite grunn av det saksordføreren var inne på.

Det er jo slik at det gjøres feil. At det kan skje, er noe vi må leve med, både i det offentlige og i det private. Man kan få overskridelser på et budsjett, og man kan få forsinkelser når man holder på med ulike saker.

Når det gjelder Forsvaret, er det gang på gang – det virker som om det ingen ende vil ta – overskridelser og dårlig styring. Vi må spørre oss hva årsaken til det er. Som saksordføreren var inne på, er det få organisasjoner som er så systematisk bygd opp, med klare styringssignaler og

klare rutiner for styring, som Forsvaret. Så opplever man altså at det virker som om alt er helt ute av kontroll. Jeg tror derfor at vi fra Stortingets side må forvente at forsvarsministeren tar grep om dette og sørger for at man gjennomgår både rutiner og ansvarsmyndighet, slik at man ikke får de samme diskusjonene når Riksrevisjonen legger fram en ny rapport om noen år.

I rapporten er det bl.a. nevnt at Kystvaktens mulighet til å drive et godt arbeid er kraftig redusert på grunn av den manglende styringen som er i Forsvaret. Vi kjenner Kystvaktens viktige betydning. Vi har sett det i den senere tida, i nordområdene og i andre deler av landet vårt. Vi ser at formidable beløp faktisk sløses bort fordi man ikke har klart å etablere nødvendige rutiner i Forsvaret.

Til slutt vil jeg fra SVs side gjenta at vi syns dette er en meget alvorlig sak. Vi forventer at vår regjering prioriterer dette høyt, slik at man får orden på Forsvarets evne til å styre investeringene framover.

Per Ove Width (FrP) [13:07:12]: Jeg kan antakeligvis slutte meg til alt det Inge Ryan sa. Ellers synes jeg at saksordfører fremførte argumentene i denne saken på en fremragende måte, og jeg viser til det som vi fra Fremskrittspartiet side har påpekt nesten til kjedsommelighet, at departementet har vært uten styring. Vår lit til den nye statsråden er stor. Vi håper derfor at man kan forandre på dette og gjøre det mye bedre. Vi får se. Jeg håper og tror, så langt.

Det som har preget materiellinvesteringene i Forsvaret, er kortsynthet og feilinvesteringer. Det er kjøpt inn materiell – vi kan peke på f.eks. artilleri og stridsvogner, altså investeringer for milliarder av kroner – som etter ganske kort tid, sett i perspektiv, går ut på dato. Blant annet er det kjøpt inn artilleri som det ikke finnes skyts til. Det er altså ikke mulig å skyte med artilleriet, for man får ikke lenger kjøpt det man skal putte i det. Det utdannes derfor ikke mennesker til å ta seg av dette, så etter to år må man altså nedlegge hele systemet. Det har kostet milliarder av kroner, og det er altså direkte feilinvesteringer. Jeg kaller det kortsynthet og dårlige råd til statsråden og departementet, for råd om hva man skal investere i, må komme fra faglig hold, og det er Forsvaret selv. Så det er ikke særlig bra sett på den måten.

Det er også pekt på en meget viktig sak: radaren til fartøyene våre. Det var direkte feilkjøp. Man kunne ikke bruke den radaren, viste det seg, da den ble montert – eller den ble kanskje ikke montert i det hele tatt, for den var altså ubrukelig. Vi kan ramse opp en masse slike ting som tilsier at vi har brukt milliarder av kroner til Forsvaret på direkte feilinvesteringer. Og hva er konsekvensen av dette? Jo det er det mest alvorlige vi kan peke på når det gjelder Forsvaret: det er Forsvarets operative evne. Den har vært svekket gjennom dette i en årrekke, og har gått fra skanse til skanse. Det er såpass alvorlig at jeg synes statsråden må merke seg at alle disse investeringene går direkte ut over den operative evnen til Forsvaret.

Nå har jo rapporten pekt på alle disse svakhetene og det som har vært gjort og ikke gjort, så vi kan kanskje se litt framover og håpe på forbedring. Derfor setter jeg nå

min lit til statsråden. Vi kan peke på presserende ting som vi vil komme til å trenge i fremtiden på kort sikt. Vi trenger nye jagerfly. Vi trenger nye overvåkingsfly. Flere av overvåkingsflyene er av en slik beskaffenhet at vi må skifte vinger på dem. De vingene fins ikke, fordi flyene er så gamle at det produseres ikke vinger til dem lenger. Vi har transportfly som ikke flyr overhodet. Hvis de skal fly, må de fly med en meget lav kapasitet og helst ikke inn i turbulens, for da kan det skje at vingene rett og slett detter av. Så dårlig er disse tingene som er så essensielle for Forsvaret og for vår stridsevne. Og hæren mangler jo i høy grad moderne våpen. Dette peker denne rapporten naturligvis ikke på – det er ting som vi ser framover – men jeg håper statsråden griper fatt i det ganske raskt. Dette er forhold som vi i Fremskrittspartiet har pekt på i årevis, og som nå begynner å tårne seg virkelig opp. Det stopper opp, rett og slett, og den operative evnen blir borte.

Sjøforsvaret har derimot fått nye våpen, nye plattform er på vei, osv. Veldig bra og veldig interessant. Men sett fra mitt ståsted er alt det andre – hær og luft – så dårlig stelt at det er nesten så en kan få grønsinger på ryggen. Så det skal bli interessant å høre om statsråden i sitt innlegg kan si noe om disse forholdene.

Alf Ivar Samuelsen (Sp) [13:12:22]: I likhet med saksordfører og de øvrige talere vil også Senterpartiet gi uttrykk for at det er med bekymring vi har lest denne rapporten og den beskrivelse som er gitt av Riksrevisjonen.

Det er jo ytterst beklagelig at vi fra denne talerstolen får referert tall som viser at ikke bare en liten del, men en betydelig del av de investeringene som er gjort, ikke står i forhold til det vi har blitt forespeilet. Og når den økonomiske delen overskrider budsjettmessig med over 50 pst., forstår alle at man står overfor en ytterst vanskelig situasjon.

Det er påpekt at dette er uheldig. Det er uheldig økonomisk, men ikke minst er det uheldig for den positive «standing» som forsvaret har hatt og har i det norske folk. Det er grunn til å ha bekymring også fordi det er mennesker som føler at tilliten er betydelig svekket.

Når man så ser på den beklagelige situasjonen som Kystvakten kom opp i ved dette systemet med luftvarslingsradar som ikke fungerte, og ser det i sammenheng med den situasjonen vi har og har hatt i Barentshavet, der nettopp vår suverenitetshevdelse, tilstedeværelse, ressurskontroller og redningsoperasjoner er satt i fokus, blir det meget vanskelig å ha et positivt forhold til det som er beskrevet.

Men la oss på tross av det som er referert, ta innover oss at det er plassert ut et prosjektstyringssystem som skal gi en enhetlig styring, en effektiv oversikt over de investeringer som gjøres, og en klargjøring av ansvarsforhold. Derfor har Senterpartiet tillit til forsvarsministeren og forsvarsledelsen. Ut fra det vi har registrert av tiltak som er iverksatt på en rekke områder, har vi god grunn til å tro – og vi velger å tro – at det vil bli betydelige forbedringer i tiden som kommer. Og det er viktig at forsvarsministeren holder Stortinget løpende orientert om de forbedringer som skjer i tiden framover, fordi Forsvaret i dag og i

morgen står overfor betydelige moderniseringsprosjekter som gjør at dette å ha god kontroll er meget viktig.

Med disse kommentarene vil Senterpartiet anbefale den innstilling som foreligger.

Statsråd Anne-Grete Strøm-Erichsen [13:16:11]: Jeg har med interesse lyttet til både saksordføreren og SVs representant Inge Ryan, Fremskrittspartiets Per Ove Width og Senterpartiets Alf Ivar Samuelson. Jeg tar de tingene som det blir pekt på, veldig alvorlig, og skal gjøre mitt aller beste for å følge opp det som Stortinget ber om.

Jeg har likevel lyst til å si noe om denne rapporten. Riksrevisjonen har foretatt en grundig gjennomgang av en del av de materiellanskaffelsesprosjektene som har vært i Forsvaret, men hovedsakelig er disse fra 1990-tallet. Ved utarbeidningen av rapporten har det vært et godt samarbeid mellom Forsvaret og Riksrevisjonen. Som flere, særlig saksordføreren, var inne på, er mange av Forsvarets anskaffelser slik at de stiller store krav, de skal brukes i et krevende miljø, og de ligger ofte i front teknologisk. Det fører til at man bruker avansert og nyutviklet teknologi. Samtidig skal anskaffelsene harmoniseres med operative krav. Dette gjør at anskaffelsene blir komplekse, og dette igjen introduserer usikkerhet i prosjektene. Denne usikkerheten kan føre til forsinkelser, og det kan føre til økte kostnader, eller at ambisjonsnivået ikke fullt ut kan realiseres. Det er derfor også viktig, som flere har vært inne på, at man har kontroll over usikkerheten, slik at et best mulig resultat kan oppnås i forhold til kostnader, ytelse og tid.

Kompleksiteten kombinert med langvarige prosjekter kan føre til at det parallelt introduseres ny teknologi. Dette kan føre til forsinkelser i leveransen, uten at det nødvendigvis kan karakteriseres som et negativt avvik. Et eksempel på dette er oppgraderingen av P-3C Orion, hvor det nettopp ble introdusert ny teknologi og nytvinning underveis i prosjektperioden.

Forsvaret har i tillegg vært igjennom en stor omstilling. Denne omstillingen har også hatt konsekvenser for enkelte prosjekter. Når operasjonskonseptet dreier seg fra å være tilpasset et invasjonforsvar til et innsatsforsvar, får det konsekvenser for det materiellet som anskaffes. Riksrevisjonen har funnet mangler eller avvik i en del av Forsvarets store prosjekter med hensyn til både tid, kvalitet og kostnader. Flere har vært inne på det. Og jeg vil understreke at avvik og mangler i utgangspunktet er alvorlig.

Likevel er det nok slik at departementet og Riksrevisjonen i noen sammenhenger tolker disse avvikene noe ulikt. Men meningsforskjellene her er godt presentert i rapporten. I løpet av de siste årene har Forsvaret iverksatt en rekke tiltak for å bedre nettopp på oppfølgingen. I 1994 ble det innført et nytt anskaffelsesregelverk, som ble revurdert i 2005. I tillegg ble det i år 2000 innført ekstern kvalitetskontroll for alle prosjekter over 500 mill. kr. Det er utarbeidet veileder i håndtering av usikkerhet, det blir utarbeidet usikkerhetsanalyser på prosjektene. Det er inn-

ført et nytt investeringskonsept, og ikke minst er det satset sterkt på kompetanseutviklingen av prosjektledere ved at man sertifiserer disse.

Men som saksordføreren og andre var inne på, vil Regjeringen komme tilbake til disse tiltakene i den meldingen som skal legges fram for Stortinget i slutten av mars/tidlig i april om økonomistyringen i Forsvaret. Dokumentet vil bl.a. adressere en del av de forholdene som Riksrevisjonen tar opp når det gjelder materiellinvesteringer.

Per Roar Bredvold (FrP) [13:21:18]: At mye av Forsvarets utstyr må skiftes ut, er det ikke noen tvil om. Representanten Width nevnte i sitt innlegg mange eksempler på det behovet som Forsvaret har. I den forbindelse har jeg noen merknader til statsråden angående utstyr som blir skiftet ut.

Gjennom årene har vi jo skiftet ut en del utstyr, og bruken av det utstyret, enten det er blitt ødelagt, kastet eller gitt bort, har vært noe forskjellig. Vi har sett både vellykket og mindre vellykket bruk. Et av de verste eksemplene i min tid var da vi begynte å skrote BV 202-vogner. Der skulle jo Forsvaret kvitte seg med ganske mange, og så begynte man rett og slett å hogge opp utstyr som kanskje bare hadde kjørt helt ned i 20 kilometer. Etter en stund fikk heldigvis Fremskrittspartiet stoppet det, slik at denne type vogn nå er i f.eks. Røde Kors, i skogbrannvesenet etc. Det er altså andre etater som kan ha bruk for utstyr som Forsvaret kvitter seg med.

Vi har også sett at utrangert utstyr rett og slett bare har blitt stående ute og blitt ødelagt fordi Forsvaret ikke har råd til å lagre det innendørs – fullt brukbart utstyr som andre kan bruke, enten private, som sagt, eller statlige institusjoner og organisasjoner, eller det kan brukes som nødhjelp. I den forbindelse har jeg den bønn til statsråden at hun må være veldig bevisst på at det utstyret som skiftes ut etter hvert som vi har råd til det, blir tatt vare på, og at det blir undersøkt om andre kan ha bruk for det.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8. (Votering, se side 1238)

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte **presidenten:** Stortinget skal nå votere over sakene nr. 3–8.

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstilt:

Dokument nr. 3:10 (2004-2005) – Riksrevisjonens undersøkelse av regelverksforenkling og reduksjon av skjemabelastning for næringslivet – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 4

Komiteen hadde innstilt:

Dokument nr. 3:11 (2004-2005) – Riksrevisjonens undersøkelse av omorganiseringer som forvaltningspolitisk virkemiddel – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 5

Presidenten: Under debatten har Harald T. Nesvik satt fram et forslag på vegne av Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen ta initiativ til en gjennomgang av den kommunale sosialtjenestens organisering og tilbud overfor rusmiddelmisbrukere og til at det utvikles veiledninger, verktøy og modeller for å bidra til større systematikk og kunnskap i kommunenes arbeid slik at rusmiddelmisbrukere får en bedre oppfølging i kommunene.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 78 mot 21 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 13.31.47)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument nr. 3:12 (2004-2005) – Riksrevisjonens undersøkelse av styring og oppfølging av tiltak for rusmiddelmisbrukere – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 6

Presidenten: Under debatten har Jan Arild Ellingsen satt fram to forslag på vegne av Fremskrittspartiet. Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen gjennomgå dagens bruk av programarbeid i norske fengsler for å undersøke funksjonaliteten av disse, og melde tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen gjennomgå ordningen med konfliktrådsmedling for å se om denne fungerer i henhold til forutsetningen, og gjennomgå ordningen med bruk av samfunnsstraff, herunder oppfølging av brudd på vilkår for samfunnsstraff.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Fremskrittspartiet ble med 79 mot 23 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 13.32.29)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument nr. 3:14 (2004-2005) – Riksrevisjonens undersøkelse av måloppnåelsen i kriminalomsorgen – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 7

Presidenten: Under debatten har Jan Arild Ellingsen satt fram to forslag på vegne av Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen gjennomgå ordningen med fritt advokatvalg. Det bes herunder om at man vurderer en ordning hvor den tiltalte må benytte seg av den/de forsvarere som er ledige når rettssaken skal avholdes.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme en stortingsmelding om en helhetlig og forbedret straffesaks-kjede.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Fremskrittspartiet ble med 79 mot 23 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 13.33.08)

Komiteen hadde innstilt:

Dokument nr. 3:15 (2004-2005) om Riksrevisjonens undersøkelse av effektiviteten i straffesakskjeden – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 8

Komiteen hadde innstilt:

Dokument nr. 3:16 (2004-2005) – Riksrevisjonens undersøkelse av materiellinvesteringsprosjekter i Forsvaret – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

S a k n r . 9

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Møtet hevet kl. 13.34.
